

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 22

София, четвъртък, 15 октомврий

1931 г.

27. заседание

Срѣда, 14 октомврий 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 16 ч. 45 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: д-ръ Владимиръ Takeвъ, Иванъ Симеоновъ, Христо Манафовъ, Милко Милевъ, Димитъръ Дрънски, Стефанъ Даскаловъ, д-ръ Георги М. Димитровъ, Милко Бечевъ, Атанасъ К. Бояджиевъ, Христо Близнаковъ, Асенъ Буковъ, д-ръ Димо Бурилковъ, Христо Статевъ, Рашко Маджаровъ, Григоръ Василевъ, Константинъ Косевъ, Кирко Ив. Кирковъ, Иванъ Тодоровъ, Борисъ Ецовъ, Александъръ Христовъ, Василь Димчевъ, Атанасъ Буровъ, Стойно Славовъ, молла-Юсеинъ Хайруловъ, Стефанъ Доброволски, Димитъръ Джанкардашлийски, Петко Дичевъ и д-ръ Димитъръ Димитровъ	437
Предложение за одобряване сключената на 7 априль 1931 г. конвенция между България и Полша за експлоатиране на редовни въздушни съобщителни линии, подписания къмъ нея протоколъ	438
отъ сжщата дата и договора, сключенъ възъ основа на тая конвенция между българската държава и полското въздухоплавателно дружество „Лотъ“ — Варшава. (Съобщение)	438
Указъ 1) № 1 отъ 12 октомврий 1931 г., за приемане оставката на кабинета А. Малиновъ. (Прочитане)	438
2) № 2 отъ сжщата дата за назначаването за председател на Министерския съветъ Н. Мушановъ. (Прочитане)	438
3) № 3 отъ сжщата дата за назначаването на министритѣ отъ кабинета на Н. Мушановъ. (Прочитане)	438
Проектотговоръ на тронното слово (Първо четене — разискване)	438
Дневенъ редъ за следващото заседание	456

(Въ 16 ч. 20 м. влизатъ въ залата г. г. министритѣ отъ новия кабинетъ на г. Никола Мушановъ, безъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството г. Георги Йордановъ, посрѣщнати съ ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присѣствуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Аврамовъ Аврамъ, Алексиевъ Никола, Аневъ Василь, Апостоловъ Драгомиръ, Атанасовъ Русенъ, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бръшляновъ Цоню, Василевъ Григоръ, Велчевъ Иванъ, Деневъ Сѣби Димитровъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димчевъ Василь, Дичевъ Петко, Доброволски Стефанъ, Домузчиевъ Василь, Дуковъ Иванъ, п. Захариевъ Захари, Кирковъ Кирко, Кировъ Стаматъ, Кирчевъ Стефанъ, Лоловъ Сава, Ляпчевъ Андрей, Маджаровъ Рашко, Мариновъ Василь, Мирски Христо, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Еню, Поповъ Никола, Поповъ Стоянъ, Радоловъ Александъръ, Сакжзовъ Янко, Сапунджиевъ Никола, Славовъ Стойно, Стамболиевъ Никола, Станевъ Митю, Станковъ Владимиръ, Takeвъ д-ръ Владимиръ, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Тошевъ Никола, Хайруловъ молла-Юсеинъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Христо и Якимовъ Тодоръ)

Бюрото на Камарата има да направи следнитѣ съобщения.

Разрешило е отпуски на следнитѣ народни представители:

На г. д-ръ Владимиръ Takeвъ — 1 день;
На г. Иванъ Симеоновъ — 4 дни;
На г. Христо Манафовъ — 4 дни;
На г. Милко Милевъ — 2 дена;
На г. Димитъръ Дрънски — 6 дни;
На г. Стефанъ Даскаловъ — 4 дни;
На г. д-ръ Георги Димитровъ — 1 день;
На г. Милко Бечевъ — 5 дни;
На г. Атанасъ Бояджиевъ — 6 дни;
На г. Христо Близнаковъ — 5 дни;
На г. Асенъ Буковъ — 5 дни;
На г. д-ръ Димо Бурилковъ — 9 дни;
На г. Христо Статевъ — 4 дни;
На г. Рашко Маджаровъ — 4 дни;
На г. Григоръ Василевъ — 7 дни;
На г. Константинъ Косевъ — 1 день;
На г. Кирко Кирковъ — 4 дни;
На г. Иванъ Тодоровъ — 2 дена;
На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
На г. Александъръ Христовъ — 1 день;
На г. Василь Димчевъ — 2 дена;
На г. Атанасъ Буровъ — 1 день;
На г. Стойно Славовъ — 2 дена;

На г. молла Юсеинъ Хайруловъ — 4 дни;
На г. Стефанъ Доброволски — 3 дни, и
На г. Димитъръ Джанкардашлийски — 4 дни.

Народниятъ представителъ г. Петко Дичевъ е подалъ заявление, съ което моли да му се разреши 30-дневенъ отпускъ по болестъ. Приложилъ е медицинско свидетелство. Които г. г. народни представители сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. д-ръ Димитъръ Димитровъ сжщо е подалъ заявление за 20-дневенъ отпускъ по болестъ. Приложилъ е медицинско свидетелство. Които г. г. народни представители сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е отъ Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ предложение за одобряване сключената на 7 априлѣ 1931 година конвенция между България и Полша за експлоатиране на редовни въздушни съобщителни линии, подписания къмъ нея протоколътъ отъ сжщата дата и договора, сключенъ въз основа на тая конвенция между българската държава и полското въздухоплавателно дружество „Лотъ“ — Варшава. (Вж. прил. Т. I, № 12)

Това предложение ще се разладе на г. г. народнитѣ представители и ще се постави на дневенъ редъ.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! По здравословни причини г. Малиновъ пожела да напусне поста, който заемаше — министъръ-председателъ на миналия кабинетъ. Той поднесе оставката на цѣлия председателствуванъ отъ него кабинетъ, която Негово Величество Царьтъ прие. Следъ съвѣщание съ председателя на Народното събрание, държавниятъ глава благоволѣ да ме натовари да съставя новъ кабинетъ. Такъвъ азъ съставихъ на 12 т. м., въ понеделникъ, въ съставъ, който имамъ честта да представя днесъ предъ народното представителство.

За промѣната се издадохъ следнитѣ укази: (Чете)

„УКАЗЪ

№ 1

Ние Борисъ III

Съ Божия милостъ и народната воля

Царь на българитѣ

По предложение на нашия председателъ на Министерския съветъ и министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията, представено намъ съ доклада му отъ 12 октомврий 1931 г., подъ № 1060,

Постановихме и постановяваме:

I. Да приемемъ оставкитѣ: на председателя на Министерския съветъ и министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията, г. Александъръ Малиновъ; на министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве, г. Никола Мушановъ; на министра на народното просвѣщение, г. Константинъ Муравиевъ; на министра на финанситѣ, г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ; на министра на правосъдието, г. Димитъръ Върбенковъ; на министра на войната, г. генералъ-лейтенантъ Александъръ Кисювъ, на министра на търговията, промишлеността и труда, г. Георги Петровъ; на министра на земедѣлното и държавнитѣ имоти, г. Димитъръ Гичевъ; на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството, г. Георги Йордановъ; на министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, г. Стоянъ Костурковъ.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на нашия председателъ на Министерския съветъ.

Издаденъ въ София на 12 октомврий 1931 г.

БОРИСЪ III

Председателъ на Министерския съветъ,
министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията:

А. Малиновъ“

„УКАЗЪ

№ 2

Ние Борисъ III

Съ Божия милостъ и народната воля

Царь на българитѣ

На основание чл. 150 отъ конституцията,

Постановихме и постановяваме:

I. Назначяваме г. Никола Мушановъ за нашъ председателъ на Министерския съветъ.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на нашия председателъ на Министерския съветъ.

Издаденъ въ София на 12 октомврий 1931 г.

БОРИСЪ III

Председателъ на Министерския съветъ: **А. Малиновъ“.**

„УКАЗЪ

№ 3

Ние Борисъ III

Съ Божия милостъ и народната воля

Царь на българитѣ

По предложението на нашия председателъ на Министерския съветъ, представено намъ съ доклада му отъ 12 октомврий 1931 г., подъ № 1061,

Постановихме и постановяваме:

I. Да назначимъ нашия председателъ на Министерския съветъ г. Никола Мушановъ за министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията; г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ за министъръ на вътрешнитѣ работи и народното здраве; г. Константинъ Муравиевъ за министъръ на народното просвѣщение; г. Стефанъ Стефановъ за министъръ на финанситѣ; г. Димитъръ Върбенковъ за министъръ на правосъдието; г. генералъ-лейтенантъ Александъръ Кисювъ за министъръ на войната; г. Георги Петровъ за министъръ на търговията, промишлеността и труда; г. Димитъръ Гичевъ за министъръ на земедѣлното и държавнитѣ имоти; г. Георги Йордановъ за министъръ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството; г. Стоянъ Костурковъ за министъръ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на нашия председателъ на Министерския съветъ

Издаденъ въ София на 12 октомврий 1931 г.

БОРИСЪ III

Председателъ на Министерския съветъ: **Н. Мушановъ“.**

Въ съставения отъ менъ кабинетъ влизатъ представители на четиритѣ партии, които образуватъ Народния блокъ. Политиката на новия кабинетъ ще бѣде политиката на кабинета на г. Малиновъ, политика, възвестена въ тронната речъ при откриването на Народното събрание. Тая политика ние предпоставяме на народното представителство да се произнесе по нея. Следъ нѣколко минути ще започнатъ дебатитѣ по отговора на тронната речъ. Въ тѣзи дебати ние бихме желали народното представителство, обсъждайки нашата политика, която, както казахъ, не е друга, освенъ оная на бившия кабинетъ Малиновъ, да се произнесе и по начина на промѣната, която стана въ състава на кабинета.

Г. г. народни представители! Ние сме решени смѣло и непоколебимо да продължимъ политиката на кабинета Малиновъ — политика за политически миръ, за стопанско повдигане на страната и за финансово заздравяване на държавата. Въ това отношение кабинетътъ, който се представя предъ васъ, е единодушенъ. Ние разчитаме на единодушието и сплотеността на болшинството и на благожелателното сътрудничество на цѣлия Парламентъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — първо четене **проектоотговора на тронното слово.**

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): Г. г. народни представители! Комисията по отговора на тронното слово, избрана отъ Парламента, изготви следния **проектоотговоръ на тронното слово:** (Чете)

„Ваше Величество!

Въ съгласие съ произведенитѣ на м. юний законодателни избори, Ваше Величество повѣчи управлението на страната на едно правителство, което изхожда изъ политическитѣ срѣди, посочени отъ народа.

Народното представителство има съзнанието, че новото правителство, удостоено и съ довѣрието на Ваше Величество, е изправено предъ много трудни задачи отъ всички отрасли на управлението. За тѣхното щастливо и полезно за България разрешение народното представителство е готово да му даде своето пълно съдействие.

Ваше Величество!

При голѣмата свѣтвна стопанска криза, която така дълбоко е засегнала и въ нашата страна всички съсловия, а най-вече земледѣлското, поради силното спадане на ценитѣ на зърненитѣ храни, необходими ще бѣдатъ отъ страна на държавата голѣми материални жертви за подпомагане бедствуващитѣ съсловия. Загрижено отъ това положение, народното представителство ще обсъди и одобри отъ друга страна и всички мѣроприятия, предложени отъ правителството, целящи да намалятъ загубитѣ на хазната.

Ваше Величество!

Необходимостта отъ уравнивяване на държавния бюджетъ и отъ оздравяване на финансирѣ е очевидна. Народното представителство ще одобри една рационална дейностъ на правителството, която ще преследва постигането на тая цель.

Ваше Величество!

Народното представителство намира, че подпомагането на бедствуващитѣ производителни слоеве и на трудащитѣ се е една належаща задача и въ това направление то ще даде пълна подкрепа на правителството за мѣрките, които ще бѣдатъ предложени за реорганизиране и улесняване на земледѣлския и занаятчийския кредити, както и за една справедлива и енергична държавна намѣса за смекчаване остротата на класовитѣ борби чрезъ едно ефикасно приложение на социалното законодателство.

Ваше Величество!

Народното представителство има пълното съзнание, че мирътъ и редътъ въ държавата сѣ необходими предпоставка за провеждане на всички реформи, целящи намаляването на стопанската криза и изобщо преуспѣването на страната, и затова сѣ готовностъ ще съдействува на правителството въ усилията му за тѣхното запазване съ всички законни срѣдства.

Ваше Величество!

Народното представителство, въ името на добре разбранитѣ наши национални интереси, ще подкрепи всѣка инициатива на правителството, която цели осигуряването на международния миръ, установяването на международно сътрудничество, както и поддържането и все по-голѣмото затвърдяване на добри междусѣдски отношения и заякване приятелството ни съ Великитѣ сили, отъ чието довѣрие и ефикасна подкрепа България има нужда.

Народното представителство сподѣля разбирането, че възможното по-скорошно справедливо ликвидирание на многото спорни въпроси, които стоятъ висящи между насъ и нѣкои други държави, ще спомогне за постигане добри сѣдски отношения и приятелство съ Великитѣ сили.

Да живѣе Негово Величество Царьтѣ!

Да живѣе Нейно Величество Царицата!

Да живѣе България!" (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. професоръ Александъръ Цанковъ.

(Народниятъ представителъ г. Александъръ Ц. Цанковъ се качва на трибуната)

А. Неновъ (раб): Народенъ съдъ за 9-юнкитѣ палачи!

Отъ работницитѣ и нѣкои земледѣлци: Доу! Доу! Убийцитѣ! (Силни възражения и продължително тропане по банкитѣ отъ работницитѣ и нѣкои земледѣлци. Голѣмъ шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно и продължително звъни) Моля, г-да! (Тропането по банкитѣ и шумътъ продължаватъ)

А. Наумовъ (раб) и други работници: Доу! Палачитѣ! (Тропането по банкитѣ продължава. Силни възражения отъ работницитѣ и нѣкои земледѣлци. Квесторитѣ приканватъ представителитѣ отъ Работническата партия къмъ редъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни) Моля, г-да!

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Нѣмаме защо да вземамъ думата (Пререкания между нѣкои земледѣлци и д-ръ Т. Кулевъ), ако знаехъ, че тѣй скоро ще утихне тая буря, предизвикана отъ крайната лѣвица.

Г-да! Ще напомня за сетенъ пътъ, че ако ли вие (Сочи работницитѣ) давате примѣръ за нетърпимостъ спрямо противника си, вие имате много противници въ този Парламентъ, които могатъ на васъ да не дадатъ възможностъ да говорите. Въ интересъ на реда въ Парламента бихъ желалъ да понасяте съ търпение критикитѣ на противникитѣ си. Казвалъ сѣмъ ви винаги, че въ това се състои собствено парламентаризмътъ: да слушашъ противника си. И ако въ практика въведемъ този начинъ на действие... (Възражения отъ работницитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако не ви е допустна да говорите, нали ще ви е неприятно? (Възражения отъ работницитѣ) Моля ви се! Г-да! Имате на трибуната свободата на критика. Излѣзте, говорете, но оставете този начинъ на насилие. (Възражения отъ работницитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Оставете този начинъ на насилие въ Парламента срещу свободното изразяване на мненията.

Ето защо азъ ви моля, следъ като изпълнихте дълга си да направите пакъ малко шумъ въ Парламента, да имате добрината да изслушате вашитѣ противници, както ние се силимъ да слушаме васъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители отъ Работническата партия! Предупреждавамъ ви отъ името на бюрото на Камарата, че въ тази зала ще трѣбва да уважавате народния представителъ, отъ който и да бѣде група. (Възражения отъ работницитѣ) Моля ви се. Нѣмаме думата!

А. Неновъ (раб): Той (Сочи А. Цанковъ) не представява народа, а представлява полицейския тероръ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се! Говори Ви председателствуващиятъ Камарата. Азъ смѣтамъ, че елементарно задължение на всѣки народенъ представителъ е да бѣде коректенъ спрямо другитѣ народни представители.

Има думата г. Цанковъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да захвана...

К. Караджовъ (з): Вие избихте цѣлъ народъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ А. Цанковъ) Какъ не Ви е срамъ! (Къмъ сговориситѣ) Нѣмаме ли другъ човѣкъ да пратите да говори, та пращате него?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Предупреждавамъ ви, че ще взема други мѣрки.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ А. Цанковъ) Не Ви е срамъ! Арестувахте цѣлъ Парламентъ. (Къмъ сговориситѣ) Него пращате прѣвъ да говори по отговора на тронното слово. (Шумъ)

К. Караджовъ (з): (Къмъ А. Цанковъ) 30—40 хиляди души избихте.

А. Неновъ (раб): Това е провокация спрямо българския народъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, който не желае да слуша... (Шумъ. Пререкания между сговористи и земледѣлци)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Караджовъ (з): Той арестува цѣлъ Парламентъ и сега излиза да говори.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Това е жива провокация. Нима отъ Демократическия сговоръ нѣма другъ човѣкъ да излѣзе да говори, та ще говори той? (Сочи А. Цанковъ)

П. Попивановъ (з): Той (Сочи А. Цанковъ) е противъ парламентаризма и не бива да говори. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Който не желае да слуша, моля да напустне залата, за да не смущава разискванията по отговора на тронната речъ. Иначе, увѣрявамъ ви ще пожелае да се приложатъ най-строги мѣрки спрямо всички, които нарушаватъ реда на разискванията. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Изключете ни; ние сме съгласни, но ние ще изпълнимъ своя дългъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни) (Възражения отъ работниците)

П. Попивановъ (з): (Къмъ А. Цанковъ) И днесъ конспирирате.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г-да! Приканвамъ ви къмъ изпълнение на правилника.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Нѣма да отстъпимъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Дайте възможност на народния представителъ г. Цанковъ . . .

А. Неновъ (раб): Той не е народенъ представителъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля! — Свободата на словото въ Българския парламентъ е гарантирана и вие нѣмате право . . . (Възражения отъ работниците) Ще предложа изключването Ви.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Искамъ думата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! (Тропане по банкитѣ отъ работниците и земледѣлцитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Ще слѣзешъ долу.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣма да слѣза! Азъ изпълнявамъ своя дългъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Узурпаторъ си.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! . . . (Силно и продължително тропане отъ работниците и земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля ви се, г-да!

К. Караджовъ (з): Той не може да говори за парламентаризмъ, защото арестува цѣлъ Парламентъ. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Азъ мисля, че не по този начинъ единъ народенъ представителъ може да осъди политиката на известна личностъ. И мене ми се струва, че това, което става сега, не е нито по парламентарния редъ, нито по правилника.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Тукъ не е въпросъ за политика на една личностъ а за една система.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г. Димитровъ!

А. Неновъ (раб): Провокация е за Парламента да говори пръвъ Александъръ Цанковъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля! Предлагамъ ви, г. г. народни представители отъ Работническата партия, да изпълните предписанията на правилника, да се подчините на правилника. Иначе ще приложатъ спрямо васъ неговитѣ санкции. Моля ви! Правя ви последно предупреждение.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. д-ръ Бешковъ иска думата отъ името на цѣлата земледѣлска парламентарна група. Дайте му думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Не може.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Ама отъ името на цѣла група иска думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. д-ръ Димитровъ! Това, което искате, не е парламентарно. Знаете парламентарния редъ. Думата е дадена на г. Цанковъ. Съгласно правилника, никой другъ не може да взема думата. Какъ ще да въ думата на г. д-ръ Бешковъ, когато думата е дадена на г. Цанковъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Може, може. (Продължителна глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: По силата на кое постановление отъ правилника да му я дамъ? Кажете ми, какъ да дамъ думата на г. Бешковъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Ще му дадете думата по поводъ станалия инцидентъ, не по отговора на тронното слово.

Нѣкой отъ работниците: А по силата на кой правилникъ Александъръ Цанковъ избѣ 30.000 души?

Н. Найденовъ (д. сг): Тукъ има председателъ и той е далъ думата на г. Цанковъ. (Продължителна глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з) Той доказа съ дѣлата си, че е противъ парламентаризма а тукъ за парламентаризмъ ще говори.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители . . . (Силно тропане отъ работниците и земледѣлцитѣ и виковете „Долу убийцитѣ!“)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з) и други отъ земледѣлцитѣ: Нѣма да ти дадемъ да говоришъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣма да слѣза отъ трибуната. (Силни пререкания между сговориститѣ и земледѣлцитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Ще слѣзете отъ трибуната. Нѣма да Ви позволимъ да говорите. (Възражения отъ сговориститѣ)

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Защо? Дайте му възможностъ да говори. Ако е за обструкция, и ние ще ви правимъ обструкция. Подчинете се на парламентарния редъ.

А. Капитановъ (з): Много късно сте се сетили да говорите за парламентаризмъ. (Продължителна глъчка)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! (Силно тропане отъ работниците и земледѣлцитѣ и виковете „Долу!“)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

К. Караджовъ (з) и други отъ земледѣлцитѣ: Слѣзте отъ трибуната. Долу!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ще говоря. (Викове отъ земледѣлцитѣ и работниците „Долу!“)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Убийци тукъ не щемъ да ни говорятъ.

Г. Кръстевъ (д. сг): Не разбирате ли, че нѣма да слѣзете отъ трибуната? (Глъчка)

К. Караджовъ (з): Нѣма да му позволимъ да говори. Ще го свалимъ. (Пререкания между земледѣлцитѣ и сговориститѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ д-ръ Т. Кулевъ) Нѣма да му позволимъ да говори, защото той избѣ 30.000 души.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): И по-рано ставахъ убийства.

А. Капитановъ (з): Кога?

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Презъ търновскитѣ събития.

С. Омарчевски (з): Мълчи ти-тамъ, бе!

Д-ръ Т. Кулевъ (д.сг): И ти мълчи! Защо да мълча? (Народниятъ представителъ С. Омарчевски отива къмъ Т. Кулевъ. Народни представители и квесторитъ го задържатъ. Продължителенъ шумъ)

С. Омарчевски (з): (Къмъ д-ръ Т. Кулевъ) Мълчи, мошеник! Убиец! (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Давамъ 10 м. отиди. (Следъ отиди. Г. г. народнитъ представители влизатъ и заематъ мѣстата си. Влизането на г. г. министритъ се посрѣща отъ мнозинството съ ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Цанковъ. (Народниятъ представителъ А. Цанковъ отива на трибуната. Тропане и викове: „Долу!“ отъ работницитъ и нѣкои отъ земледѣлцитъ. Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Д-ръ И. Бешковъ (з): Г. министъръ-председателю, г. г. народни представители! . . .

Отъ сговориститъ: Долу! Нѣма думата!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ моля, да се ладе думата на г. д-ръ Бешковъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Н. Найденовъ (д.сг): Въпрѣки правилника. (Възражения отъ земледѣлцитъ)

Д-ръ И. Бешковъ (з): Г. министъръ-председателю, г. г. народни представители! . . .

Отъ сговориститъ: Нѣма думата!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, г-да! Думата му е дадена въпрѣки правилника. Моля, почетете решението на Събранието. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Въпрѣки правилника.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, пазете тишина.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Ставамъ отзвукъ на накупѣлото, спонтанно и справедливо негодувание на цѣлокупния български Парламентъ, . . .

Отъ сговориститъ: Не е вѣрно! (Възражения)

Нѣкой отъ сговориститъ: Само на единния фронтъ. (Тропане отъ работницитъ)

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . поради печалния фактъ, че на трибуната на Българския парламентъ, като пръвъ ораторъ по тронната речъ, се явява г. професоръ Александъръ Цанковъ, . . .

Отъ работницитъ: Долу!

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Този сжщиятъ, който спаси г. Мушановъ, сегашния министъръ-председателъ, отъ васъ Този сжщиятъ, който му даде възможностъ да стане министъръ-председателъ; той бѣше въ затвора.

Н. Найденовъ (д.сг): И не само Мушановъ, а и други.

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . Александъръ Цанковъ, чието име е свързано съ най-страшнитъ, съ най-чернитъ дни отъ близкото минало на нашия политически животъ (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ и работницитъ); г. проф. Цанковъ, който преди 8 години затвори единъ цѣлъ Парламентъ (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ и работницитъ); г. проф. Александъръ Цанковъ, . . .

С. Мошановъ (д.сг): Едно славно име.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Нещастно име въ историята на българския народъ. (Възражения отъ сговориститъ)

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . г. проф. Цанковъ, подъ чието управление български депутати падаха като круши изъ софийскитъ улици; . . .

Отъ работницитъ: Долу!

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): (Къмъ земледѣлцитъ) Вие свалихте министъръ Гиргиновъ отъ трибуната.

П. Стайновъ (д.сг): А Св. Недѣля? (Възражения отъ земледѣлцитъ)

А. Николаевъ (з): Убийци!

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . г. проф. Цанковъ, върху чието съвѣсть и върху съвѣстята на чиито сподвижници тежи грѣхътъ за 20-тѣ хиляди избити българи; г. проф. Цанковъ, който и днесъ конспирира срещу Парламента и държавата!

Отъ земледѣлцитъ: Позоръ! (Възражения отъ сговориститъ)

П. Стайновъ (д.сг): Ние протестираме . . . (Голѣмъ шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ И. Бешковъ (з): И този антипарламентаристъ, този конспираторъ се явява да открие дебатитъ по тронното слово!

Отъ сговориститъ: (Къмъ д-ръ И. Бешковъ) Долу!

Д-ръ И. Бешковъ (з): Ние смѣтаме, че това е една провокация спрямо българския народъ, въ лицето на неговитъ избраници. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ) Ето защо, отъ името на земледѣлската парламентарна група: азъ извиквамъ: долу Александъръ Цанковъ!

Отъ земледѣлцитъ и работницитъ: Долу! (Ржкоплѣскания)

Д-ръ И. Бешковъ (з): Долу конспираторътъ! Долу кръвопиецътъ! Да живѣе Българскиятъ парламентъ! (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ. Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститъ, отправени къмъ А. Цанковъ. Силно тропае по банкитъ отъ работницитъ)

Н. Найденовъ (д.сг): Когато се дава думата въпрѣки всѣки правилникъ, позволявамъ си и азъ да попитамъ: мнението на г. Бешковъ е ли и мнение на кабинета?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. Цанковъ е длъженъ да отговори, той за Парламента ли е или не е?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Стига толкова буря! Надѣвамъ се, че всички си платиха данъка.

Г. Т. Данаиловъ (д.сг): Не е вѣрно. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нашето положение тукъ е друго.

П. Напетовъ (раб): (Възразява нѣщо)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Напетовъ! Преду-преждавамъ Ви да уважавате г. министъръ-председателя и Парламента, защото при вторъ случай ще предложа Вашето изключване.

Д. Ачковъ (нац.л.о): На руски му кажете, понеже не разбира български. (Веселостъ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Започваме сериозна парламентарна работа. Нека утихнатъ буритъ. Нашиятъ резонъ да стоимъ тукъ е политическиятъ миръ, въ името на който ние дойдохме, посочени отъ народа. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Отъ тоя пътъ нѣма да се отклонимъ — казвамъ го на всички ви! Колкото се отнася до васъ (Къмъ работницитъ) — лесно ще се разберемъ. (Оживление)

Моля, г. председателю, да дадете думата на оратора и да започнемъ сериозна работа, защото народътъ, който днесъ чака отъ насъ дейностъ, нѣма да се възхити отъ този хаосъ въ Парламента. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ работниците)

А. Неновъ (раб): Г. председателю! На сѣщото основание, на което дадохте думата на г. Бешкова, искамъ и азъ думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Нѣмате думата.

А. Неновъ (раб): Убиецътъ Цанковъ — днесъ на трибуната! Това е провокация къмъ работническата класа.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Нѣмате думата.

(Квесторитѣ Н. Гашевски, И. Драгойски и И. п. Рачевъ отиватъ при народнитѣ представители отъ работническата група и ги приканватъ къмъ редъ. Става спрѣкване между квесторитѣ и нѣкои народни представители отъ сѣщата група. Голѣма глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Продължително звъни. (При народнитѣ представители отъ работническата група дохождатъ народнитѣ представители А. Кантарджиевъ, Б. Ецовъ и др. и влизатъ въ остри пререкания съ тѣхъ)

И. Цанковъ (нац. л. о): Захванаха да биятъ и квесторитѣ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, тишина, г. г. народни представители! Г. Неновъ! Отъ името на бюрото Ви заявявамъ, че то не може да допусне това, което вършите. Българскиятъ народъ е изпратилъ тукъ своитѣ представители, и трѣбва да ги уважавате. Предупреждавамъ г. г. представителитѣ отъ Работническата партия, че тѣ се намиратъ въ Българския парламентъ, а не въ Русия! (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ работниците) Ще респектирате и Парламента и правилника. Ние имаме единъ правилникъ, по който трѣбва да се водятъ работитѣ на Парламента.

А. Неновъ (раб): Вие дадохте думата на г. д-ръ Бешкова. На сѣщото основание, дайте и мене думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Предупреждавамъ Ви, г. Неновъ, че ако си позволите пакъ да апострофирате, ще предложа Вашето изключване Васъ ли ще слушаме, или мене ще слушате! Нѣмате думата.

А. Неновъ (раб): Защо?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Нѣмате думата! Г. Бешковъ взема думата съ сгласието на г. Цанкова.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ работниците) Недейте прави скандалъ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Съгласно правилника, не може да се вземе думата, освенъ съ сгласието на оратора. Ако г. Цанковъ Ви позволи, вземете думата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Не.

А. Неновъ (раб): Не ща позволение отъ Цанкова.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ нѣма да започна. . . (Тропане по банкитѣ отъ работниците. Продължителенъ шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни) Г-да! Наново ви предупреждавамъ.

Г. Костовъ (раб): Въ знакъ на протестъ ние напускаме. (Всички представители отъ Работническата партия напускатъ залата)

П. Напетовъ (раб): Съ насъ излиза цѣлиятъ български народъ.

Отъ сговориститѣ: (Къмъ работниците) Вънъ! Вънъ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Тишина, г-да!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! . . . (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)

А. Николаевъ (з): Следъ работниците, и Русевъ и компания трѣбва да напуснатъ Парламента, защото присѣствието имъ тукъ, действително, петни Парламента. (Възражения отъ сговориститѣ. Глъчка)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И сега тия господа конспириратъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ искамъ да зная, най-после, че болшинството нѣма да внася смутъ въ Камарата.

Ж. Маджаровъ (з): Нека най-напредъ г. Цанковъ отговори, защо на 12 юний, следъ вземане на властѣта, убиха майка ми и на три мѣста раниха баща ми? (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Г. министъръ-председателю! Какъ ще се търпи това?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще вземете думата и ще го кажете.

Б. Ецовъ (з): Това е то междоусобицата, това е то гражданската война. (Възражения отъ земледѣлцитѣ. Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се спирамъ на току-що станалата промѣна. Предугаждамъ, може би, причинитѣ. . .

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Я ги кажете! (Глъчка)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, г-да. Азъ искамъ да чуя критиката на г. Цанкова.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Каква критика ще бѣде тя, г. министъръ-председателю, не я ли знаете? Тя ще бѣде критика на единъ конспираторъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Достойнството ви, г-да, като болшинство изисква да изслушате критиката, която ще направи г. Цанковъ. Ние имаме сили да можемъ да отговоримъ. Моля ви се, останете спокойни.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Той провокира, той не заслужава да бѣде слушанъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Най-после не е възможно това.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. председателю! Моля, дайте ми възможностъ да говоря.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни) Тишина, г-да!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се спирамъ на току-що станалата промѣна, защото предугаждамъ причинитѣ. Но не мога да не изкажа моята скръбъ, че единъ държавникъ като г. Александъръ Малиновъ, по причини вамъ известни, въ такива трудни за отечеството дни е принуденъ да напусне това мѣсто, което той довчера заемаше. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Много скърбите! Добре, че не го убихте и него! Довчера го наричахте, че билъ представителъ на керенщината, а днесъ плачете за него. Карикатурѣхте го съ Дочо Узуновъ, а сега го хвалите.

А. Николаевъ (з): Г. Цанковъ съжалява.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте, бе! Вашитѣ министри сѣ затуй тука, за да отговорятъ на всички критики. Моля ви се, имайте търпение.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Не можемъ да търпимъ такива подигръзки съ парламентаризма.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Азъ бихъ желалъ г. Малиновъ да възстанови своитѣ сили, за да заеме пакъ онова мѣсто, което нему принадлежи въ политическия животъ на нашата страна.

Г. г. народни представители! На 21 юний, близо преди четири месеца, народътъ каза своята дума. Идеята за ново правителство — азъ не казвамъ за нова властъ, но за ново правителство — най-после се осъществи. Демократическиятъ сговоръ напусна . . .

Отъ земледѣлцитѣ: Падна надолу съ главата.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Сваляхме го.

И. Лѣкарски (д. сг): Е добре, падна, но достойно. (Глъчка)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но азъ се питамъ: кой спечели на 21 юний народното довѣрие?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Българскиятъ народъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Спечели го онова спонтанно не-
годувание . . .

Ж. Маджаровъ (з): Противъ васъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . поради тежката стопан-
ска и политическа криза, която бушува въ цѣль свѣтъ.
(Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Чакайте да си каже
мнението.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Какво мнение!

А. Николаевъ (з): Въпрѣки вашия камшикъ, развѣзванъ
осемъ години надъ главитѣ на българския народъ, вие
паднахте — негодуванието срещу васъ спечели.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Апелирамъ къмъ васъ, г. предсе-
дателю, да ми се даде възможностъ да изпълня дълга си
като народенъ представителъ.

И. п. Рачевъ (з): Вие сте представителъ на полицията.
Въ джоба ми сѣ жбѣтъ на вашитѣ избиратели.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Вие предъ българския народъ се
явихте съ много лозунги, които примамваха, но дали ще
оправдаете народното довѣрие, това ще има тепърва да
види българскиятъ народъ, който ви изпрати тукъ.

И. п. Рачевъ (з): Г. Цанковъ! Ето по какъвъ начинъ
вие спечелихте довѣрието! (Посочва единъ жбѣ) Това е
жбѣтъ на единъ избирателъ отъ Никополско, на когото
сѣ счупени челюститѣ, за да ви даде довѣрието си. (Въз-
ражения отъ сговориститѣ. Пререкания между земледѣл-
цитѣ и сговориститѣ)

И. Лѣкарски (д. сг): По този пѣтъ нѣма да се дойде до
примирение, разберете го.

А. Капитановъ (з): Ако искахте примирение, нѣмаше да
изкарате г. Цанковъ да говори.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! До
изборната кампания и следъ избора, азъ трѣбва да конста-
тирамъ, че партиитѣ на реда, които влизаха въ Народния
блокъ, не излѣзоха съ нѣкакви конкретни искания. Другъ
бѣше случаятъ съ една частъ отъ съюзницитѣ на блока —
думата ми е за г. г. дружбашитѣ. (Силни възражения отъ
земледѣлцитѣ)

А. Николаевъ (з): Какъ може да ни нарича дружбашъ?
Убиецъ такъвъ! Това е върхътъ на цинизма. (Възражения
отъ сговориститѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Не ви е срамъ, конспира-
торъ такъвъ! Сега би трѣбвало г. председателятъ да му
отнеме думата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Е добре, г. г. земледѣлцитѣ. (Въз-
ражения отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Поправя се.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г-да земледѣлцитѣ формулираха
известни програмни искания. Тѣ искаха да се облекчи
преди всичко финансовото и стопанско положение на зе-
мледѣлцитѣ. Тѣ поискаха да се понесатъ отъ страна на дър-
жавата, както въ времето на консорциума, известни жертви
въ полза на селския производителъ; тѣ поискаха, за да се
облекчи материалното положение на гражданина, отъ градъ
и село, да се намалятъ ценитѣ на известни предмети отъ
първа необходимостъ. Това бѣха, въ всѣки случай, иска-
нията, които тѣ представиха на обществото на другия
денъ следъ изборитѣ и следъ формирането на новото пра-
вителство. Но това ли иска българскиятъ народъ?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Не, 9 юний иска!

И. п. Рачевъ (з): Българскиятъ народъ иска да му въз-
върнете избититѣ жертви.

А. Ц. Цанковъ (д. сг) Българскиятъ народъ има много
по-голѣми искания. Той иска преустройството на съвре-
мения общественъ строй; той иска унищожението на ико-
номическата криза, . . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кѣде отидоха 30.000 българ-
ски граждани? Кѣде отидоха синоветѣ на българскитѣ
майки и бацитѣ на българскитѣ деца? На това да отго-
ворите и тогава да преминете къмъ отговора на тронното
слово!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Той иска премахването на страш-
ното бедствие, което гнети душата на българина.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие осквернихте българ-
ското име! Вие опетнихте честта на българската държава
и още говорите отъ трибуната!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ето голѣмитѣ искания, които
той, народътъ, очаква отъ васъ и отъ насъ да задоволите.

П. Попивановъ (з): За душа и сърдце г. Цанковъ хичъ
да не приказва!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Насреща на тѣзи искания, трѣб-
ваше да дойде новото правителство.

М. Райковски (з): Да събори кървавия Ви режимъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Никака власть не е поемала
управлението въ по-тежки дни, отколкото сегашното пра-
вителство. Ето, азъ, вашиятъ противникъ, съмъ готовъ
това да призная.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И така е.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Имайте търпение да ме изслушате.

И. п. Рачевъ (з): Трѣбва да признаете, че това тежко
положение докарахте Вие съ Вашата политика.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Никого не провокирамъ, изслу-
шайте ме. Никого една власть . . . (Възражения отъ земе-
дѣлцитѣ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Поне това при-
знание нека ви радва — че въ най-тежки дни правител-
ството на Народния блокъ е поело управлението. Защо
вдигате шумъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Възмущава ни, защото тукъ
едно говори, а въ пресата друго пише.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Политическата и стопанска криза
се задълбочава; бедствието отъ денъ-наденъ става все
по-тежко. И затова азъ казвамъ, че никога едно прави-
телство не е идвало на власть при такива трудни условия
за управление . . .

М. Райковски (з): Които създадохте Вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Представете си недавнашното и
близо минало, което преживѣ свѣтътъ. Вие знаете, че
презъ лѣтото Германия се бѣше надвесила предъ една про-
пастъ и застрашаваше да увлѣче не само себе си, но почти
цѣлия свѣтъ. Лѣтото, което преживѣхме, бѣше едно
отъ най-страшнитѣ и тревожни лѣта, каквито човѣчеството
е преживявало нѣкога: бунтарски духъ, който се шири на-
всѣкъде по свѣта; страшно негодувание, което трови ду-
шитѣ на народитѣ; страшна криза, която отъ денъ-наденъ
се задълбочава, увелича народитѣ и засилва тѣхнитѣ стра-
дания; една грамадна безработица. Свѣтътъ, съ една дума,
бѣше на тежки изпитания. На 9 августъ ние очаквахме да
видимъ какви ще бѣдатъ резултатитѣ отъ пруския ре-
ферендумъ, очаквахме да видимъ какъвъ ще бѣде ре-
зултатътъ отъ Хагския съдъ по въпроса за аншлуса,
очаквахме да видимъ какви ще бѣдатъ резултатитѣ отъ
тѣзи многобройни конференции, които се държаха презъ
това лѣто въ Чекърсъ, въ Парижъ, въ Берлинъ, въ Римъ
и т. н. Съ една дума, човѣчеството е загрижено, човѣ-
чеството е въ страдание, човѣчеството е изправено предъ
пропастъ и чака да бѣде спасено — то обединява всички

свои сили, зове за помощ всички. И ние тук може би ще трябва да си подадем ръка единъ ден, за да помогнемъ на отечеството. (Възражения отъ земеделците)

Отъ земеделците: О-о-о! Това никога нѣма да бѣде.

М. Райковски (з): Кървави рѣце не щемъ.

П. Попивановъ (з): На убийци рѣцетъ не искаме.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кървави рѣце не щемъ да хващаме. Вие кажете, конспирирате ли и днесъ? (Глъчка)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Вие виждате какво е днешното международно положение, какво е днешното положение и въ България. И при все това човѣчеството не е на завой, то не е намѣрило още новия път, изъ който да трѣгне. То е на кръстопътъ. За нещастие, и ние сме на кръстопътъ. Нѣма идея, която да поведе народитъ, нѣма фигура, която да сплоти гражданитъ, за да ги поведе къмъ спасителния път. (Възражения отъ земеделците)

А. Николаевъ (з): Оттамъ (Сочи министерската маса) сѣнката на Стамболийски е обрната къмъ Васъ, г. Цанковъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Епохата, която преживѣваме днесъ е най-безидейната епоха, която познава човѣчеството. Нѣма нито една идея, която би могла да оплодотвори творческитъ сили на народа. Идеенъ пустошъ. И може ли аслъ да има нѣкоя идея, която да сплоти човѣшкитъ сърдца въ моментъ на едно страшно бедствие? Когато народитъ бедствуватъ и се борятъ за своето съществуване, тогава говори само инстинктътъ за самосъществуване и всѣкакви идеи изчезватъ изъ човѣшкото съзнание.

И. Николаевъ (з): Има, има една идея — куршумътъ — която Вие приложихте великолепно въ България.

Отъ сговориститъ: Мълчи бе!

Г. Кръстевъ (д. сг): Тя е Ваша идея.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Вземете която щете епоха въ историята на човѣчеството и вие ще видите все пакъ една голѣма или малка идея, ръководяща умоветъ, ръководяща народитъ. Днесъ, за нещастие, ние не сме въ това положение. Нѣма ръководяща идея. Хаосъ, идеенъ мракъ владѣе, цари не само у насъ, . . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Въ главитъ ви.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . но почти навсѣкѣде въ свѣта. И защо е тъй? Защото човѣчеството изживѣва една страшна икономическа криза — не, човѣчеството преживѣва една революция.

Въ историята настоящата криза нѣма равна на себе си. Въ миналото столѣтие сѣщо така бушуваше голѣма икономическа криза, началото на която почна отъ американскитъ Съединени щати. Има известна аналогия между оная епоха и тази, която преживѣваме днесъ. И днешната икономическа криза започна въ Америка презъ 1929 г. съ катастрофални падания курса на акциитъ на маса предприятия съ фалименти на много кредитни учреждения, съ пропадането на маса стопански предприятия въ тая необятна по своитъ богатства залоканска държава. Кризата отъ тамъ прехвъркна и къмъ Европа. Американскитъ храни се явиха на европейския пазаръ и американското земледѣлие започна да конкурира европейското земледѣлие.

Кризата отъ миналото столѣтие трая близо 30 години. Кризата, която днесъ ние преживѣваме, започна на другия денъ отъ примирението и трае вече близо 13 години. Кризата отъ 70-тѣ години на миналото столѣтие се изживѣ безъ особени стресения, защото европейскитъ капитализъмъ имаше тогава всичкитъ простори и възможности да се развие и да пласира продуктитъ на своята индустрия. Тази криза даде този търговски и индустриаленъ обликъ, който има съвременна Европа. Дотогава Европа разполагаше съ необятнитъ пазари отъ двѣтѣ половини на южното полушарие, съ необятнитъ държави въ Азия. Днесъ Европа е индустриализирана, тя нѣма възможности да намѣри нови дебущета на своитъ продукти и затова кризата се явява двойна, отъ една страна едновременно земледѣлска — аграрна, и, отъ друга страна,

индустриална. Но въ епохата на 70-тѣ години капитализмътъ завърши съ единъ свой исторически периодъ на развитие. Той узрѣ, той възмѣже, той израстна до тая грамадна сила, която ние познаваме и която днесъ се проявява въ борбата срещу нещастията, което сполетява човѣчеството.

Днешната криза, г. г. народни представители, е, казахъ, аналогична на кризата въ 70-тѣ години на миналото столѣтие. Тя е еднакво и индустриална, и земледѣлска; тя е универсална, защото прониква въ всички области на живота — и въ икономическия, и въ политическия. Тази криза не е само конюктурна, тя е и структурна, защото мирнитъ договори промѣннихъ свършено картата на Европа и създадоха една нова Европа. Европа отъ времето на Наполеона, Европа отъ преди сто години днесъ не съществува. Тя е подновена, има маса нови държави и пр. и пр. Всичко това наруши равновесието, и политическо, и икономическо, което съществуваше до голѣмата война. Затова кризата днесъ, както казахъ, е не само конюктурна, но и структурна.

Кризата въ Европа се дължи и на това, че европейското земледѣлие загуби своя пазаръ. Докато преди войната, до 1913 г. Европа консумираше около 130 милиона квинтала зърнени храни и отъ тѣхъ се падаха 63 милиона квинтала на Русия и балканскитъ държави, следъ войната Европа консумира 172 милиона квинтала, но отъ тѣхъ само 7 милиона се падатъ на Европейска Русия и на балканскитъ държави. Вие виждате, че ние, земледѣлскитъ страни въ Европа, сме почти загубили нашия пазаръ въ сѣщата Европа. Ние сме и измѣстени, ние сме измѣстени отъ Америка, която е по-конкурентноспособна, защото произвежда храни съ машини и произвежда масови количества съ по-малки производствени разходи, които храни ежегодно хвърля на пазара. Поради факта, че презъ войната Европа не можеше да внася храни отъ Америка, не можеше да внася храни отъ европейскитъ държави, особено отъ Русия и балканскитъ страни, следъ войната се оказа грамадни дефицити отъ зърнени произведения, поради което ценитъ на зърненитъ храни подиръ войната се увеличиха почти три пѣти, съ 300%. Обаче това увеличение на ценитъ на земледѣлскитъ продукти увлѣче всички държави, безъ изключение, да насърчатъ и да увеличатъ своето земледѣлско производство. Яви се едно голѣмо надпреварване въ всички страни. И, поради страха отъ нова война и, най-малко, отъ усложнение, всички държави въ Европа заведоха една политика на автархия, т. е. стопанска политика на вътрешно самозадоволяване. За да се успокои селската маса, която бедствуваше сѣщо тъй, както бедствуваха и работницитъ, въ много държави, които бѣха при режима на свободната търговия, въведоха високи протекционистични мита върху земледѣлскитъ произведения. И когато зърненитъ храни въ нѣкои страни се предлагатъ почти на безценица, въ много държави на централна Европа тѣ сѣ по-скѣпи, отколкото би следвало да бѣдатъ.

Но не сѣ само тѣзи причини. Трѣбва да признаемъ, че станаха известни промѣни, както казватъ ученитъ, въ физиологията на храненето на човѣка. Ние днесъ консумираме много по-малко зърнени храни, отколкото други продукти. И за да не бѣда голословенъ, азъ мога да ви наведемъ само нѣколко цифри. Така напр., въ Германия, въ периода отъ 1922 до 1927 г., въ сравнение съ периода отъ 1902 до 1914 г., консумацията на житнитъ храни е намалѣла съ 27 кгр. на глава отъ населението въ Франция — съ 29 кгр.; въ Англия — съ 5 кгр. само; въ Съединенитъ щати — само съ 27 кгр.; въ Аржентина — съ 23 кгр.; въ Белгия — дето ние изнасяме една значителна частъ отъ нашитъ жита — съ 47 кгр. на глава отъ населението.

Като резултатъ на тази консумация се явиха излишѣцитъ на пазара. Докато въ 1926 г. на международния пазаръ има само 4.900.000 тона, въ 1930 г. на международния пазаръ има единъ излишѣкъ отъ 30.000.000 тона. Разбира се, че тѣзи колосални излишѣци тежатъ и влияятъ върху ценитъ на земледѣлскитъ продукти. И затова ние лесно ще си обяснимъ, защо така бърже и катастрофално падатъ постоянно ценитъ на земледѣлскитъ произведения и по-специално за житата отъ последнитъ нѣколко години. Тѣ сѣ днесъ по-долу отъ мирновременния паритетъ: докато въ 1914 г. единъ квинталъ жито е струвалъ 13 долара, днесъ сѣщиятъ квинталъ жито струва само 2 долара и 73 цента.

Г-да! Какво ни говорятъ всички тия цифри? Тѣ ни говорятъ, че причинитъ на кризата сѣ дълбоки, че тѣ не лежатъ само въ една държава, че тѣ сѣ интернационални, че тѣ засѣгатъ цѣлия свѣтъ, че бедствието пълзи между всички слоеве отъ населението.

Мърки за борба. Да, всички народи вземат енергични мърки за борба срещу бедствието и за поддържането на едни сносни цени на земеделските продукти, цени, които биха рентирали поне що отъ що селския труд.

Има и гласове — и тѣ не сѣ малко — които смѣтатъ, че държавата не бива да се намѣсва; това сѣ така нареченитѣ привърженици на нѣкогашния либерализъмъ, или привърженицитѣ на Манчестерската школа, поддръжниците на принципа *laissez faire laissez passer*. Днесъ, обаче, никой нѣма смѣлостта да твърди, че държавата трѣбва да остане безучастна къмъ тия нещастия, които изъ день въ день се слагатъ върху плещитѣ на народитѣ и на селскитѣ маси.

Навсѣкжде се взематъ мърки. Вземаме и ние такива. Въ Канада основаха едно грамадно предприятие, което, обаче, още въ първитѣ нѣколко месеца загуби около 200 милиона долари и трѣбваше да ликвидира и да се откаже отъ борбата и помощта, която това предприятие, подкрепено и отъ държавата, даваше на канадския земеделѣлецъ.

У насъ и ние не останахме, разбира се, безучастни: ние се помѣчихме, ние се постаряхме да дойдемъ сѣщо тъй на помощ на българския селянинъ — и у насъ бѣ създадена Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, която се запази и до днесъ.

Но всичкитѣ тѣзи дълбоки причини на стопанската криза каратъ всѣкого отъ васъ и отъ насъ да се замисли, каква може да бѣде борбата срещу злото. Въ състояние ли сме всички ние, въ състояние ли е всѣки отъ насъ да подемъ тая борба, можемъ ли ние, като самостоятелна държава, изолирано и откъснато да водимъ тази борба, когато навсѣкжде се проповѣдва сътрудничество и солидарностъ? И когато европейскитѣ земеделски страни загубиха главния пазаръ на своитѣ селскостопански продукти, г. Брианъ не напразно издигна лозунга за създаването на Паневропа. Паневропа има единъ голѣмъ смисълъ, защото чрезъ нея ще може да се възстанови старата икономическа солидарностъ между държавитѣ отъ европейския миръ; чрезъ нея ще може да се подпомогнатъ земеделскитѣ страни и земеделѣцитѣ, за да стане утре жизнеспособно, и то отъ своя страна да подпомогне индустрията. Ще успѣе ли тая идея или не — това е другъ въпросъ. Въ всѣки случай, голѣмитѣ умове, които водятъ народитѣ и държавитѣ, мислятъ, промишляватъ, дилятъ сръдства и не се отчайватъ, макаръ и да не намиратъ такива ефикасни сръдства. Въ много случаи ние сме принудени, за съжаление, да си служимъ съ палиативи. Най-важното, най-целесъобразното сръдство за борба срещу бедствието и срещу кризата е възстановяването на довѣрието, на международната солидарностъ — да се проникне свѣтътъ и, главно, Европа съ единъ по-голѣмъ духъ на сговорчивостъ.

Има ли ги, г. г. нареди представители, тия условия днесъ? Не можемъ да кажемъ, че тѣ съществуватъ. Ако слушае американцитѣ, ако искаме да знаемъ какво мнение има Америка за Европа, ще видимъ, че американцитѣ смѣтатъ, че Европа като чели нищо не е поучила отъ войната и че тя продължава да се въоръжава и да води сѣдбата си къмъ неизвестностъ.

Но, оставяйки кризата въ чужбина и нейния международенъ характеръ, азъ искамъ да спра вашето внимание и върху стопанската криза у насъ.

Кризата у насъ има, разбира се, аграренъ характеръ, защото ние сме земеделска страна. Нашето селско стопанство има органически недѣли. По отношение валежитѣ у насъ, ние сме твърде зле. Ние нѣмаме правилни валежи, нито по сезонъ, нито по райони. Но затова пъкъ природата ни е облагодетелствувала съ друго — дала ни е благоприятенъ климатъ, който позволява на нашата страна да обработва най-различни култури. Единственото богатство на българския народъ — това е неговата земя и неговото трудолюбие. Нашата криза нѣма аграренъ характеръ; тя има агрикултуренъ характеръ. Ние страдаме не отъ голѣми проблеми, които пораждатъ цѣли движения въ свѣта. Не, ние страдаме отъ други недостатѣци. Нашето селско стопанство преди всичко има дребенъ, миниатюренъ характеръ; то е претрупано съ много човѣшки сили. 65% близо отъ нашитѣ селски стопанства иматъ отъ 5 до 9 члена, до 9 глави, които трѣбва да се изхранятъ отъ една площъ до 50 декара.

А. Николаевъ (з): Вие сегизъ-тогизъ ги понамалявахте, г. Цанковъ, тъй щото тѣзи глави се поизчистиха!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ нашето селско стопанство има вложенъ единъ капиталъ отъ 142 милиарда книжни лева, който е далъ въ 1926 г. бруто доходъ 14 милиарда лева, а въ 1927 г. — 21 милиарда. Както виждате, едно недостатъчно рентирание на сръдствата, вложени въ българското

земеделско стопанство, защото вложениятъ въ него капиталъ се рентира едвамъ съ 10—15%.

Нашиятъ селянинъ е обремененъ съ доста задължения. Пресмѣта се, че българскиятъ селянинъ дължи около 8 милиарда лева, безъ данѣтитѣ, отъ които 6 милиарда лева на обществени кредитни учреждения — на Земеделската банка, на кредитни кооперации и т. н. — а останалитѣ отъ 1½ до 2 милиарда лева — на частни лица.

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: И на банки.

Т. Бошнаковъ (з): Кажете: преди 9 юний какви задължения имаше българскиятъ народъ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): При тая голѣма задължителностъ на българския селянинъ, разбира се, съ основание се повдига въпросътъ какъ да се помогне на селското население, което има нужда отъ сръдства, а не може да ги намѣри тамъ, където трѣбва въ сѣщностъ да ги подири.

Нашето село, г. г. народни представители, е доста обеднѣло. Азъ нѣма да ви привеждамъ примѣри, нѣма да ви давамъ доказателства, данни, за това, защото смѣтамъ, че е излишно. Това положение на българския селски народъ — отрупаността му съ голѣми задължения, нерентабилността на стопанството му, претрупаността на всѣко стопанство съ много работни рѣце, падането на ценитѣ на зърненитѣ храни отъ день на день — всичко това слага цѣла една редица отъ въпроси, за разрешението на които държавата трѣбваше да отиде насреща. Въ времето, когато управлявахме, ние не бѣхме чужди на бедствието, на кризата, която царуваше въ нашата страна.

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: Вие я докарахте.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние не останахме безучастни къмъ страданията на българския народъ. Ние направихме това, което можехме да направимъ. Надѣвамъ се, че и вие ще направите това, което трѣбва да направите.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Единъ вашъ политически съюзникъ, смисловистъ, каза, че не сте се вслушвали въ думитѣ на оппозицията и сте разорили държавата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Наше дѣло е стабилизирането на българския левъ — една извънредно важна мѣрка, едно извънредно важно мѣроприятие. Ние премахнахме експортнитѣ мита, ...

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: Въ полза на търговцитѣ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние коригирахме митата, ние коригирахме закона за подпомагане земеделѣцѣто, ние усѣяхме страната съ ...

А. Николаевъ (з): Маса трупове.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... съ опитни земеделски институти. Ние основахме така наречения експортенъ институтъ.

И. п. Рачевъ (з): И изнесохте всичкото злато отъ България.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние създадохме Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, ние подготвихме условията за сключване търговски договори, и пр. и пр. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: И не сключихте нито единъ търговски договоръ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Вие може да ни осѣждате въ недостатъчността на взетитѣ мѣрки, но вие не можете да ни приписвате вината, че сме били безучастни и пасивни къмъ народнитѣ страдания, както често пѣти се чуватъ гласове.

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: Вие създадохте страдания на нашия народъ и на 21 юний си каза думата, каква е била вашата политика.

Другъ отъ земеделѣцитѣ: Министритѣ ви стояха повечето въ странство.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Положението, въ което се намира днесъ нашето земеделско стопанство, поставя цѣла редица отъ проблеми, които чакатъ своето разрешение и вие дадохте разрешение на тия проблеми.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Да, и ще ги облекчимъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ще осигуримъ по-добро бъдеще на народа.

И. п. Рачевъ (з): Кажете колко пари оставихте въ касата на държавата.

А. Николаевъ (з): Ще му осигуримъ по-добро бъдеще — не съ куршуми, разбира се.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но кои сж мѣрките, които вие вземате въ борба съ кризата и бедствието? Азъ ще се спра на тѣхъ.

Вие поискахте да направите една корекция въ ценитѣ, по които Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни трѣбва да заплаща произведенията на нашия селянинъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие разстроихте държавата и сега се подигравате. Безочие страшно!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но поставя се въпросъ: кой ще понесе загубата отъ тая разлика, която се явява между цената, по която държавата плаща зърненитѣ храни на производителя и цената, по която тѣ се плащатъ на външния пазаръ? Загуба голѣма, загуба страшна може би, защото тя нѣма да бѣде само нѣкакви стотина милиона лева, а ще бѣде много стотинъ милиона лева. Консоматорътъ? Та кой е консоматорътъ? Какво представлява той отъ себе си? Два милиона души въ България купуватъ храни, за да се изхранватъ. Но тия два милиона души не сж отъ най-богатитѣ, вие ги знаете добре кои сж тѣ.

П. Попивановъ (з): Храната за консоматора нѣма да бѣде по-скѣпа, отколкото въ ваше време.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Какво собствено може да плати консоматорътъ? Това е единъ голѣмъ въпросъ, на който ние тепърва ще има да отговоримъ, и нека се надѣваме, ще отговоримъ добросъвестно, тъй както го изискватъ интереситѣ на страната и тъй както го изисква обществената солидарностъ, солидарността между класитѣ, съсловията на българския народъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Затова ли внесохте сръбско жито — за да подобрите положението на българския стопанинъ-земледѣлецъ и на българския консоматоръ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ стремлението да се облекчи издрѣжката на гражданитѣ, има не само у насъ, но въ много страни въ Европа схващане, че поне вноситѣ мита за много артикули ще трѣбва да бѣдатъ премахнати. Е добре, днесъ въ Англия възкръсва наново протекционизмътъ. Предстоятъ тамъ избори, и въ тия избори се издига лозунгътъ: мита, пскровителствени мита! Режимътъ на свободната търговия тамъ господствува повече отъ 100 години, но днесъ жиготътъ налага своето и кара тая страна да скѣса съ тоя режимъ. Ами когато нашиятъ бюджетъ е конструиранъ въ по-голѣмата си частъ върху косвенитѣ данѣци, прави ли си нъкой излюзията, че ние ще можемъ да премахнемъ митата върху много продукти? Да, въ нашата митническа тарифа има много несъобразности, въ нея има да се правятъ много корекции и много корекции ще трѣбва да се направятъ наистина.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: И много мита . . .

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Това иска познания, това иска разбираня, а тия, които ме прекъсватъ, не знаятъ дали иматъ тия разбираня. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

А. Николаевъ (з): Г. Цанковъ! Дано България бѣде запазена да ѝ сервира вие втори пътъ Вашитѣ разбираня!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ не съмъ се изказалъ още по въпроса, какъ да се поевтини животътъ и какъ да се установи една по-правилна пропорция между ценитѣ на земледѣлскитѣ произведения и ценитѣ на индустриалнитѣ, които се произвеждатъ у насъ или се внасятъ отъ вънъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Ние ще ви издадемъ тапия, че можете да бѣдете министъръ-председател, та нѣма нужда да обиждате другитѣ, че не разбиратъ колкото Васъ. Едно

време Бисмаркъ бѣше казалъ: Drei Professoren—Vaterland verloren! А у насъ станa Fünf Professoren — Vaterland verloren! Отъ тия професорски умувания я докарахме до туй дередже! Отъ вашитѣ икономии дотукъ дойдохме!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Действително необходимо е, и ние ще трѣбва да намѣримъ начинъ да можемъ да поставимъ въ хармония ценитѣ на индустриалнитѣ произведения съ ценитѣ на земледѣлскитѣ. Но вие знаете, че много отъ индустриалнитѣ продукти, които се внасятъ отъ вънъ, сж обременени съ вносни мита и много отъ тия продукти въ страната, въ която се произвеждатъ, сж натоварени съ разни такси и данѣци за издрѣжка на така нареченото социално законодателство и на така наречената социална политика, за подпомагане на безработни и пр. Ние имаме да се боримъ съ една плутокрация въ лицето на така нареченитѣ картели и трѣстове, повечето отъ които сж международни организации и съ голѣма икономическа, па даже и политическа сила. Вие усвоихте единъ пътъ — пътътъ на нормиране ценитѣ. Азъ имамъ практика въ това отношение, въ качеството ми на помощникъ-директоръ въ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, където завеждахъ тъкмо този отдѣлъ, и зная до какви мѣжнотии довежда това нормиране на ценитѣ. Когато нормирате цената на единъ продуктъ, вие трѣбва да имате въ рѣцетъ си неговото производство. Нормировката на една стока влѣче следъ себе си нормировката на цѣла редица други. Мащабитѣ за фиксиране на ценитѣ сж най-различни и най-колебливи. Имаше ли навремето си помозно учреждение въ страната и въ съзнанието на българския народъ отъ бившата Дирекция за стопански грижи и обществена предвидливостъ? Не се ли смѣташе, че тя тормози българския производител, че тя изземва неговитѣ продукти и несправедливо определя цени, незадоволяващи никого? А какви бѣха резултатитѣ? Тѣ се знаятъ. И при единъ воененъ режимъ, при едно военно положение ставахъ укравания и скандали, съ които властта не всѣкога можеше да се справя. Все пакъ вие опитайте тази политика, и вижте резултатитѣ, но азъ съмъ убеденъ, че ще се разочаровате отъ тѣхъ.

Най-ефикасното сръдство за подпомагане на нашето селско стопанство, изпаднало въ това бедствено положение, се смѣта една здрава кредитна политика. Да, алфата и омегата на една стопанска политика у насъ, като селска страна, е кредитната политика на държавата. Нашето селско стопанство, което е въ единъ периодъ на трансформация, има нужда отъ доста капитали и тѣзи капитали трѣбва да бѣдатъ дадени по единъ правиленъ редъ и начинъ. Очевидно е, че краткосрочнитѣ задължения на българското село ще трѣбва да се преобърнатъ въ дългосрочни, че ще трѣбва да се организира вече дългосрочниятъ кредитъ за нашето селско стопанство. Но за това сж нуждни капитали, каквито нашата страна нѣма и нѣма откъде да ги вземе въ тия тежки времена и за Европа и за България. Това изисква още и цѣла редица други мѣроприятия. Ами нашето население се плоди извънредно бързо. Нашиятъ селски народъ се пролетаризира не само по икономически причини; той се пролетаризира и по социални причини. Той се плоди, нараства. Земята е недостатъчна, за да изхрани новитѣ прирѣсти отъ българското население. Ето единъ другъ конфликтъ, който нашата политика има да разрешава. Азъ едно време изказахъ мисълта и я поддържамъ, че България трѣбва въ единъ периодъ отъ нови 40 години да удвои своето население, и тя трѣбва да го направи, поради положението, което заема на Балканския полуостровъ. Нашиятъ народъ наистина се плоди, плоди се бързо. Опасностъ нѣма, както другаде въ Западна Европа, отъ намаление на раждаемостта.

Т. Бошнаковъ (з): У насъ населението се увеличава, но има управници като тебъ да го избиватъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние трѣбва да пласираме новитѣ прирѣсти на българското население.

Г. г. народни представители! У насъ, особено по време на агитациитѣ, се проповѣдваше, че българската национална валута трѣбва да бѣде подбита, че българскиятъ левъ трѣбва да падне.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Кой проповѣдваше?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Тая проповѣдь разнасяха ония, които сж съ разстроено материално положение. Но това не само че е една ересь, . . .

А. Буковъ (з): Кой е разправялъ това? Кажете кой го е разправялъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... но е и една страшна опасност за нашата страна. Какво значи падане курса на лева? Значи преди всичко нова социална дислокация. По време на войната и след нея, поради инфлацията, поради обезценяването, поради намаляване покупателната сила на паритъ, станаха голъми социални размътствания — богатитъ обеднѣха, а нѣкои бедни забогатѣха — но изобщо настѣпи едно голъмо бедствие. Стопанската демокрация въ една страна и особено въ една страна като нашата, земеделъска, това сѣ ония срѣдни съсловия, които спестяватъ срѣдства за издръжката на своитъ деца и за обезпечаване по сигурно бъдеще за себе си и своитъ. Едно подбиване курса на българския левъ значи обезценяването на всички влогове въ банцитъ, въ Спестовната каса, значи обедняването на тия срѣдни съществування, на чиито плещи днесъ се крепятъ устоитъ на държавата. Има ли нѣкой разуменъ човѣкъ, който би посмѣлъ да поддържа и да проповѣдва такива опасни идеи?

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Кои сѣ тия, които разпразятъ това?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Най-сетне вие виждате, какво става въ свѣта.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие на 9 юний държахте ли смѣтка какво може да стане съ българския левъ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ много страни националната монета се огъна, претърпѣ по-голъмо или по-малко обезценяване. Ние трѣбва да пазимъ и ние имаме всичката възможност да запазимъ нашата валута, да запазимъ нейната стабилност и нейната покупателна сила.

Г. г. народни представители! Всички тия мисли, които азъ излагамъ предъ васъ, поставятъ въпроса за съдбата на селското стопанство въ земеделъска България — да бѣде или да не бѣде дребното и срѣдно земеделъско стопанство? Г-да комуниститъ поддържатъ, че дребното земеделъско стопанство е осъждено на изчезване, че то ще изчезне. Въпрѣки това, вие виждате, особено отъ даннитъ, които има у насъ, че дребното земеделъско стопанство е жизнеспособно. У насъ такъвъ въпросъ не бива да се поставя. У насъ дребното селско стопанство трѣбва да бѣде запазено, защото то е изворъ за материалното благосъстояние на българския народъ, ...

П. Попивановъ (з): Чрезъ кооперациитъ, а вие ги съборихте.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... защото то крепи държавата, защото изъ срѣдата на селския народъ иде българската демокрация, отъ нея вие черпимъ всички сили. Затова дребното и срѣдно селско стопанство трѣбва да бѣда запазено на всѣка цена. По това споръ, мене ми се струва, че не може да има. Но ако въпрѣки туй азъ повдигамъ този въпросъ, то е защото искаме да обрѣна вниманието ви върху другъ единъ проблемъ. Смѣта се, че сегашната криза, която разклаща по-силно устоитъ на земеделѣскитъ страни, е резултатъ отъ последнитъ опити, които прави капитализмътъ въ завоеванието на една нова област на селското домакинство. Досега навсѣкѣ, а най-паче у насъ, земеделѣлието бѣше домакинство, за собствени нужди; селянинътъ изкарваше на пазара само това, което имаше въ излишѣкъ, за да получи пари, съ които било да си купи нѣкои необходими за него стоки, било да си плати данѣцитъ. Той не държеше смѣтка дали неговото домакинство е рентабилно. Но сега, когато производствениятъ процесъ въ земеделѣлието се механизира, а механизирване значи внасяне на капиталъ, селското стопанство се обрѣна отъ домакинство въ предприятие — предприятие за печалба, предприятие, което трѣбва да рентири онзи, който се занимава съ него. Този опитъ, който прави капитализмътъ, да проникне въ селското стопанство, да го капитализира и да го постави на ония основи, на които се намиратъ занаятитъ и индустрията, предизвиква голъмитъ трансформации и пертурбации, които ставатъ днесъ въ свѣта, и на които ние сме свидетели, дори и у насъ въ България. Отъ това, дали капитализмътъ успѣшно ще проникне или не, зависи и разрешението на проблема. Ако капитализмътъ проникне въ дребното и срѣдно земеделѣлие, ако той тамъ се закрепи, днешниятъ общественъ строй е спасенъ. Ако капитализмътъ не може да проникне, ние сме предъ една нова катастрофа, ние сме предъ нови сътресения, затова защото грамадни селски маси, обезземлени, обеднѣли, ще рукнатъ въ общественъ животъ и ще искатъ своето. Тѣ ще искатъ преди всичко питание. Тамъ дето

има бедствие, тамъ дето има гладъ, тамъ дето поминѣкътъ умира, тамъ нѣма идеи, тамъ има пустошь. Въ такива моменти се събуждатъ инстинктитъ на тъмнитъ сили, които само рушатъ.

П. Попивановъ (з): Тъмнитъ сили сте вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ето кѣде трѣбва да обединимъ нашитъ усилия и да улеснимъ процеса на развитие на нашия икономически животъ.

П. Попивановъ (з): Какво направихте вие, презъ вашето 8-годишно управление, за това обединение?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Нека се надѣваме, че тази епоха на преминаване отъ една фаза на развитие къмъ друга ще се изживѣе. Имаме основание да вѣрваме, че ще се успѣе да се влѣятъ нови струи въ икономическия животъ и най-вече въ селското стопанство.

Но въпрѣки всичко това у насъ, ние има да разрешаваме и специални проблеми. Преди всичко, както казахъ, касае се за една кредитна политика, която ще даде възможностъ наистина да се трансформира българското селско стопанство и да се приспособи къмъ новитъ икономически и социални условия. Имаме за разрешаване и други важни задачи. Такъвъ е въпросътъ за смѣтването, за прецисирването на онова население отъ българския селски народъ, което не може да намѣри препитание въ земята; а то е значителенъ процентъ. Трѣбва да намѣримъ начинъ, щото не само презъ свободното време, но и въ сезони, когато всички сили на домакинството не могатъ да бѣдатъ рационално използвани, тѣзи сили да се отправятъ въ посоки, кѣдето ще намѣрятъ не само по-добро приложение на своя трудъ, но и ще бѣдатъ по-добре оплозотворени за националното благосъстояние. Ето една задача на нашата икономическа политика.

Трѣбва да признаемъ, че ние се увлѣкохме въ създаването на индустрия, като малко поизоставихме нашето село. Но азъ трѣбва да бѣда справедливъ и да въстана срещу всички онѣзи демагогии, които се ширятъ и отъ лѣво, и отъ дѣсно, че въ 50-годишното ни съществуване нищо не било направено за нашето село: идете въ което щете село, вие ще видите, за честъ на всички български партии — а ние имаме претенцията да бѣдемъ първи въ това отношение — ... (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ. Възражения и тропане отъ земеделѣцитъ)

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Вѣрно е, че сте първи съ полицейскитъ участъци. И калабалѣкъ паметници има.

Другъ отъ земеделѣцитъ: (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Въ ваше време земеделѣцитъ трѣгнаха боси.

П. Попивановъ (з): Най-голъма криза земеделѣцитъ усѣтиха въ ваше време.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Хайде де!

П. Попивановъ (з): Да, да. Идете въ село да видите. Така говори селото, и отъ неговитъ сълзи ще видите истината.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Кризата, която преживяваме, не е криза, а е революция. Новъ свѣтъ ще дойде. Той още не иде, ние не го виждаме, но чувствуваме, че новъ свѣтъ иде, че ще станатъ голъми промѣни въ живота на народитъ. Но тъкмо тази революция, тази криза, която преживяваме, поставя голъми въпросъ: да бѣде или да не бѣде нашиятъ общественъ строй — тоя строй, който знаемъ ние, нашата генерация.

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Който се руши и отъ лѣво, и отъ дѣсно.

А. Буковъ (з): Но не този сторѣ, който Вие прокаравхте.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Днешниятъ общественъ строй е подъ ударитъ, подъ натиска на две голъми движения: отъ лѣво — на болшеvizма; отъ дѣсно — ...

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Отъ дѣсно — вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... на диктатурата, на крайния национализъмъ съ всички негови подраздѣления и проявления. Въ срѣдата ...

А. Буковъ (з): Въ срѣдата — диктатурата на Сговора.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ срѣдата на тѣзи две сражаващи се движения стоятъ здраво и непоколебимо капитализмътъ и социализмътъ. Капитализмътъ и социализмътъ днесъ, кога паралелно, кога поотдѣлно, водятъ борба за защита на съвременния общественъ строй. (Глъчка)

П. Попивановъ (з): Ако можете да се изясните по този въпросъ, ще бѣде добре.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Най-голѣмото социално движение на нашето време е социализмътъ — да, социализмътъ — това движение, което организира и привлѣче въ полезни действия силитъ на униженитъ и оскърбенитъ отъ днешния животъ и общественъ строй.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вие не можете да говорите за униженитъ и оскърбенитъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Азъ съмъ длъженъ да отдамъ почитъ и уважение къмъ социализма, гледайки това, което става навсѣкѣ въ свѣта. Какви превратности на съдбата! Безимотнитъ, тѣзи, които нѣматъ нищо, се явяватъ да защищаватъ днешния общественъ строй! Вижте какво правятъ въ Англия Мандоналдъ, въ Германия нѣмскитъ социалисти, въобщо европейската социална демокрация. Тя търпи голѣми разочорования, но тя се издига високо и поставя интереситъ на нацията по-горе отъ тѣзи на класата. Азъ не мога да не отдамъ почитъ и нужното внимание на тѣзи, за които прогресътъ е по-скѣпъ отъ революцията. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

С. Пулевъ (з. — Ст. з): Г. Цанковъ! Стопанската структура въ България е по-друга, отколкото въ Германия и въ Англия.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ще дойда и на този въпросъ, г. Пулевъ.

Г. г. народни представители! За нещастие, социализмътъ се измѣства отъ болшеvizма. Болшеvizмътъ и социализмътъ нѣматъ нищо общо помежду си. Тѣ сѣ две различни идейни движения. Болшеvizмътъ е руско създание и то не славянско, но създание на чужди расови примѣси въ тая необятна страна. Социализмътъ започва творческа деятельность и организира работницитъ въ името на една програма, която биде прокламирана въ Ерфуртъ въ 1891 г. Болшеvizмътъ иска да основе своята доктрина върху тѣй наречения „Комунистически манифестъ“. Позволете ми да направя тия малки отклонения, за да мога по-нататкъ да свѣржа своитъ сѣждения, макаръ да виждамъ, че сте доста нетърпеливи; но слушайте, ще има какво да научите.

Социализмътъ започва отъ Ерфуртската програма. Той е за постепенното развитие, затова държи смѣтка за реалноститъ. Той е еволюционенъ, когато комунизмътъ е революционенъ. Марксъ, родоначалникътъ на тѣзи две течения, въ всички свои писания, изложи процесътъ на историческото развитие на капитализма и на тогавашната Европа; той, обаче, никѣде не начерта единъ строй, какъвто се опитаха да създадатъ комуниститъ въ Русия. Въ своя „Комунистически манифестъ“ той предложи една метода на действие, обаче „Комунистическиятъ манифестъ“ е писанъ въ 1847 г., въ революционни години, въ революционни дни, когато се зараждаше пролетариатътъ, когато той се организираше. Болшевикитъ взеха този манифестъ за основа на своитъ доктрини, симплифицираха социалния животъ извънредно много. За тѣхъ всичко е революция, изсторията е история на класова борба, една класа господствува надъ друга; буржоазията господствува днесъ, утре трѣбва да господствува пролетариатътъ, като той, по революционенъ начинъ, вземе властта. Просто и ясно. Това е болшеvizмътъ, рускиятъ болшеvizмътъ, който нѣма равенъ и подобенъ на себе си.

П. Попивановъ (з): И вашиятъ фашизмъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Вие болшевики ли сте или не сте, кажете за да знаемъ.

П. Попивановъ (з): Каквито сте вие, такива сѣ и тѣ. Еднакво обичаме и тѣхъ и васъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣма по-страшно и по-опасно нѣщо за човѣчеството отъ руския болшеvizмъ. Той е

милитаристиченъ. Нѣма другъ общественъ строй подобенъ на руския болшеvizмъ, който се крепи на червената армия. Той е диктаторски, защото не признава никакви права — никакви права на гражданина; всичко е съсрѣдоточено въ центрлната властъ, всичко се извършва по заповѣдъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Какъвто бѣше и вашиятъ фашизмъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Рускиятъ болшеvizмъ е най-милитаристичното движение въ свѣта — проповѣдва миръ, а се готви за война. Рускиятъ болшеvizмъ бунтува днесъ свѣта отново отъ Волга и Нева до брѣговетъ на Тихия океанъ. Погледнете и ще видите: въ коя частъ на Европа, въ коя частъ на земното кълбо, кѣдето има култура и цивилизация, кѣдето има спокойствие, нѣма да намѣрите прѣста на руския болшеvizмъ? Той представлява една опасностъ за човѣчеството, но никой, а най-малко буржоазията, не предприема сериозна борба срещу руския болшеvizмъ. И въ борбата съ болшеvizма европейската социална демокрация стои пакъ на първо мѣсто. Тя води борбата енергично — води я, разбира се, по свои разбирания, защото вижда въ руския болшеvizмъ най-опасния свой врагъ.

Наистина, болшеvizмътъ е принуденъ да прави значителни корекции, да отстъпва вече нѣколко крачки назадъ отъ ония завоевания, които бѣше направилъ. Припомнете си последнитъ реформи на Сталина. Той, който не признаваше никаква разлика въ труда, въведе различие между квалифициранъ и неквалифициранъ трудъ, диферинцирани надници, премахна колективната отговорност и колективното управление въ фабрицитъ, въведе едноличното управление на отговорни лица, макаръ и държавни чиновници, оцени по-добре специалиститъ, даде имъ преднина и т. н. Дори въ така нареченитъ колхози болшевикитъ не върватъ по онзи шаблонъ, който се начерта преди нѣколко години — и тамъ се правятъ известни корекции. Въпрѣки това, обаче, единъ страшенъ призракъ отвреме-навреме пролетява на грѣшната земя. Това е болшеvizмътъ.

А. Буковъ (з): Сговоризмътъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Той за васъ е само страшенъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): И всички народи, кой по-малко, кой повече, кой колкото може, се борятъ противъ него. Ние имаме заслугата, че спасихме единъ пѣтъ България отъ болшевишката напасть и отъ болшевишката революция. Презъ 1920 г. Полша спаси Европа отъ нашествието на болшевишкитъ пѣлчища въ Европа. Презъ 1923 г. септемврий месецъ, ние, Демократическиятъ сговоръ, спасихме България. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Отъ земледѣлцитѣ: (Силно тропане по банкитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Поробихте я. (Продължително тропане по банкитѣ и викоуе „Долу“) Спасили сте България! Разорихте я. Провокаторъ! Не Ви е срамъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Говоря за 1923 г. м. септемврий. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и викоуе „Долу“)

Н. Кемилевъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Вие болшевики ли сте?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Той говори за септемврий месецъ.

П. Попивановъ (з): Когато управляваше Земледѣлскиятъ съюзъ, нѣмаше болшеvizмъ. Вие смѣкнахте Земледѣлскиятъ съюзъ и създадохте болшеvizма.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Много е плитко това, което подхвърляте.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Това е демагогия отъ г. Цанкова. Той иска да каже, че е необходимъ за България, като министъръ-председател, защото я спасявалъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Вие ще кажете, че не е необходимъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и викоуе „Долу“)

Председателствуващ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Той провокира!

П. Попивановъ (з): (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Вие не се обясните, кого сте смъкнали и кого сте спасили отъ болшевиизма. Обяснете се, г. Цанковъ, кога сте спасили България отъ болшевиизма: на 9 юний ли, или презъ септемврий месецъ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): 1923 г., септемврий месецъ. (Шумъ)

Председателствуващ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Болшевиизмътъ нѣма почва въ България. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ) Въпрѣки всички опити... (Тропането по банкитѣ продължава)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители! Мисля, че този въпросъ се уясни отъ г. Цанкова. Той каза, че България е спасявана отъ болшевиизма презъ септемврий.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители!... (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)

П. Дековъ (з): Обиждате цѣла група! Ние не сме били болшевики, а сме се борили срещу тѣхъ и ще се боримъ по-достойно отъ всѣки другъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Болшевиизмътъ нѣма почва въ България. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ) Той се мъчи... (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и виковете: „Долу“, „Долу“!)

Н. Кемилевъ (д. сг): Слаби ви сж гласчетата.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие създадохте болшевиизма и срамота е сега да говорите, че сте спасили България отъ него!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ А. Ц. Цанковъ) 30 души докарахте въ Камарата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Болшевиизмътъ прави опити да проникне въ нашата страна. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ) Следъ изборитѣ, въ първитѣ дни на месецъ юлий... (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)... и въ крайнитѣ дни на месецъ юний, нашитѣ комунисти повдигнаха стачки на много мѣста. (Силно и продължително тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и виковете „Долу“)

Председателствуващ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да, нѣмамъ вече сили.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Два часа говори.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Азъ започнахъ въ 6 часа, още единъ часъ имамъ да говоря.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Кажете за тия, дето ги избихте.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Чакайте, ще кажа.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Той говори за времето, когато управлението му бѣше подкрепено отъ г. Малиновъ, отъ г. Мушановъ, г. Гиргиновъ и т. н.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Обяснете се, по какъвъ начинъ дойдохте на 9 юний, па тогава говорете за болшевиизма.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! На другия денъ следъ изборитѣ, до края на месецъ юний и въ първитѣ дни на м юлий нашитѣ болшевики предприеха, може да се каже, почти повсемѣстни стачки, които на нѣкои мѣста бѣха и кървави. Не само това, но на 1 августъ тѣ организираха една демонстрация на своята младежъ. На 6 септемврий тѣ поискаха да направятъ нова младежка манифестация. На 20 септемврий сжщитѣ се опитаха да предизвикатъ едно общо движение въ тѣхна полза.

С. Митковъ (з): Като васъ, както вие незаконно и неконституционно взехте властта.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Тѣзи тѣхни опити не пропаднаха, защото въ всички тѣзи маневри нашитѣ болшевики

опитватъ силитѣ си. Както казватъ тѣ самитѣ, правятъ пробни мобилизации, преброяватъ кадритѣ си, калятъ ги въ една борба и ги привеждатъ въ известностъ, за да ги знаятъ кои сж тѣ, когато имъ потрѣбватъ.

Наистина, правителството взе мѣрки. Още въ първитѣ дни на това Събрание, то имаше да отговори на много тѣхни питання. Правителството, което излиза изъ вашата срѣда, то ли предизвикваше тия господа, които станаха причина за проливанетоъ тукъ-таме на невинна кръвъ? (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

П. Попивановъ (з): Тукъ-таме, но не система. Системата е ваша, сигналътъ е вашъ

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Моля ви, г-да, оставете на менъ да отговоря по тѣзи въпроси, азъ съмъ обвинениятъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Той провокира.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Никѣде въ балканскитѣ държави не е направено толкова много въ защита на националния работнически трудъ, както въ България. И правъ бѣше г. Мушановъ, като въ единъ свой отговоръ на г. г. комуниститѣ имъ посочи редица случаи, когато наши правителства, изъ различни срѣди, когато държавата у насъ е заставала на страната на слабия. Азъ имамъ високата честъ да председателствувамъ първия върховенъ съветъ на труда и общественитѣ осигуровки, когато маситиятъ Янко Сакъзовъ въведе 8-часовия работенъ день. Нашиятъ режимъ е далъ повече отъ 400 милиона лева помощи на изстрадалото работничество.

К. Караджовъ (з): За бесилки.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние се гордѣемъ съ една социална политика, резултатитѣ на която работницитѣ могатъ да ги видятъ. Но г. г. комуниститѣ сж привърженици на максимата: „Колкото по-зле, толкова по-добре“.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И вие се хваняхте на тѣхната вѣдница.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Тѣ не признаватъ никаква социална политика. Тѣ сж противъ всѣкакво облекчение на условията на труда; тѣ градятъ всичко върху революцията и диктатурата на пролетариата. Каква е диктатурата на пролетариата?

П. Попивановъ (з): Каквато е и вашата. Каквато е диктатурата на фашиститѣ, такава е и тѣхната диктатура.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Хора малко интеллигентни, хора опрѣни на червената армия тормозятъ и малтретиратъ единъ народъ отъ 150 милиона души. Ето диктатурата на пролетариата! У насъ нѣма условия за болшевиизмъ. Марксъ едно време бѣше казалъ, че селскитѣ маси сж реакционни и, следователно, тѣ трѣбва да се държатъ настрана. Какво правятъ днесъ г. г. болшевикитѣ навсѣкѣде и у насъ? Не се ли мъчатъ тѣ да проникнатъ въ вашитѣ редове (Сочи земледѣлцитѣ) и да ви отровятъ?

С. Митковъ (з): Бждете спокойни. Ние сме най-големитѣ тѣхни противници.

П. Попивановъ (з): Народътъ ще имъ отговори.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Тежко и горко вие да ги спрѣте!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Тѣ искатъ да отидатъ въ селата, тѣ искатъ васъ да измѣстятъ отъ отговорнитѣ мѣста и да ви взематъ маситѣ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

П. Попивановъ (з): Презъ време на желѣзничарската стачка въ 1919 г. ние доказахме какъ можемъ да се боримъ съ тѣхъ — чрезъ народа и чрезъ благата, които даваме на българския народъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Болшевиизмътъ не може да успѣе, той разчита само на общественитѣ бедствия, на нещастията, които врѣхлетяватъ човѣчеството, отровитѣ, които носи страшната икономическа криза, и отровата, която той пуска по различни начини въ жититѣ на народнитѣ маси.

Но, г. г. народни представители! Тѣ не преставатъ да правятъ своитѣ усилия: всѣмъ празниченъ, всѣмъ недѣленъ день тѣ ходятъ — вие знаете кѣде; тѣ сж, които конспириратъ, а не азъ,...

Отъ земледѣлцитѣ: И Вие, и Вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... и служатъ на чужда кауза.

И. п. Рачевъ (з): Не забравяйте, че сега властта е побудна и знае какво да прави.

Единъ отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Тѣ сж ваши ученици.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Колкото е опасенъ болшевизмътъ, толкова азъ съмъ неговъ противникъ. И мога да кажа, че сжщо така е опасна и диктатурата.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А, тъй ли е?

Ж. Маджаровъ (з): Вѣрно ли е, че сега, като сте ходили по агитация, при раздѣлата си съ своитѣ партизани въ русенскитѣ ханчета Вие сте имъ заявили: точете си ножоветѣ и сабитѣ, за да колите единъ день дружбаши и комунисти?

А. Ц. Цанковъ (д. сг) Кѣде е било?

Ж. Маджаровъ (з): При русенскитѣ ханчета.

Х. Калфовъ (д. сг): Ако това бѣше така, Парламентътъ нѣмаше да бѣде запазенъ.

А. Николаевъ (з): Г. Калфовъ се сърди на г. Цанковъ, че е билъ за Парламента и че е попрѣчилъ на другата група действително да въведе диктатурата въ България.

П. Попивановъ (з): (Къмъ А. Ц. Цанковъ) А вашиятъ бившъ народенъ представителъ Търкалановъ е казалъ: „Ако не тая нощъ, то идущата ние ще дойдемъ пакъ — гответе се“. Има свидетели за това. Г. Русевъ да отговори, на едно тѣхно, сговористко събрание, състояло се отъ 10 души, не е ли изпѣдилъ отъ събранието помощникъ-кмета на с. Дриново, Поповско, и какво е говорилъ на това събрание?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Болшевизмътъ и диктатурата сж врагове на демокрацията.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вѣрно!

Другъ отъ земледѣлцитѣ: Ние на Васъ ще го кажемъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): И обратното е вѣрно.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но въ време на бедствие, когато политическитѣ сили се разлагатъ, когато тѣ дезертиратъ отъ своята мисия, въ такива моменти има единъ необузданъ, неограниченъ, алченъ, свирѣпъ, жестокъ господаръ — това е тълпата. И когато тълпата вземе връхъ и измѣсти демокрацията, внесе анархия и безредие въ живота, тогава диктатурата се явява спасителна ...

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но въпрѣки това, тя е свършвала пакъ съ катастрофа. Това се доказва отъ историята: най-големитѣ, най-великитѣ диктатори, безсѣмнено съ голѣми заслуги къмъ своитѣ народи, ...

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вие кое мѣсто заемате?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... сж свършвали печално и катастрофално. Ето: Кромвелъ, Наполеонъ, Юлий Цезаръ, ...

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Александъръ Цанковъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... всички сѣ свършиха печално. И новейшата история ни дава такива примѣри. Защото и въ такива случаи, когато политическитѣ сили се разложатъ, демокрацията, рано или късно, се възражда и, като легендарната птица, възкръсва изъ пепелищата, тя взема пакъ сждбинитѣ на народа и държавата въ своитѣ рѣше.

А. Николаевъ (з): Примѣрътъ съ Васъ, г. Цанковъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Демокрацията не търпи нито абсолютизъмъ, нито автократия, нито плутократия; тя не може да търпи и диктатурата.

П. Попивановъ (з): Каквито речи и да държите отъ трибуната на Народното събрание, българскитѣ народъ Ви е отрекълъ, г. Цанковъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Какво значи то демократия?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Демократия значи обединение на граждани около известни идеи, граждани, които посвещаватъ силитѣ си въ служба на отечеството. Това е демокрацията. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Демокрацията възпитава гражданина къмъ доброволна дисциплина. Диктатурата, била тя отъ лѣво или отъ дѣсно, налага дисциплина чрезъ тероръ и слѣпо подчинение. На такъвъ единъ режимъ ние сме били винаги противници. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. г. народни представители! Следъ всички тѣзи сжждения, следъ този анализъ на живота и на условията, които доминиратъ днесъ въ живота на всички народи, поставя се голѣмиятъ въпросъ за съвременния общественъ строй, за буржоазния строй — ще бѣде ли или нѣма да бѣде? Какъвъ ще бѣде краятъ на тая страшна криза, която раздрусва изъ основи нашия общественъ строй? Какво ново можемъ да очакваме ние? Въ кой пътъ ще вървимъ — къмъ старото ли, къмъ старитѣ форми на капитализма ли, или къмъ нови форми? (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Накаже ще тръгнемъ?

Г. г. народни представители! И съвременната криза ще се изживѣе тъй, както сж се изживѣвали всички кризи и всички бедствия, които нѣкога сж сполетявали човѣчеството.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Както 9 юний.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ днешната криза, противно на това, което мислятъ г. г. болшевикитѣ, се изживяватъ не органическитѣ недостатѣци на буржоазния строй — не; изживяватъ се последнитѣ останки отъ така наречената довоенна икономика, отъ онова, което ставаше до времето преди войната, презъ нея, и ония проблеми, които донесе войната и които мирнитѣ договори създадоха.

Но кризата ще се изживѣе. Кога ще бѣде нейниятъ край, не зная. Общо е, обаче, убеждението, че ние сме предъ една страшна зима, че кризата се задълбочава отъ день въ день, и ние не знаемъ какво ни очаква не само въ далечното, но и въ близкото бъдеще. Ние имаме вече симптомитѣ на страшната криза: обезценяването на английската лира, обезценяването и на много други здрави валути, и ние вече треперимъ за стабилността на нашия левъ.

Позволете ми да обясня на какво се дължи тая последна фаза на кризата. Тя се дължи на обстоятелството, че мирнитѣ договори ставаха причина за едно неправилно разпредѣление и направление на капиталитѣ. Поради това, че победенитѣ трѣбваше да плащатъ грамадни суми въ формата на репарации, на военни обезщетения и пр. и пр.; че 13 години победенитѣ народи трѣбваше да работятъ и да напѣргатъ силитѣ си само за победителя, ...

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Какво направихте Вие противъ тия репарационни плащания? И зѣбъ не обѣлихте!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... само поради това обстоятелство стана едно неправилно разпредѣление на капиталитѣ, които отидоха въ две страни.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Единъ левъ не платихме ние.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣкои смѣтатъ даже, че индустриятъ, т. е. индустриалцитѣ подведоха държавата и кредитнитѣ учреждения и докараха работитѣ до положението, въ което е сега свѣтътъ. Тѣ прибѣгнаха до дългосрочни заеми, сумитѣ отъ които инвестираха въ дългосрочни сдѣлки. Въ по-големи подробности върху сегашния моментъ на кризата азъ нѣма да се спирамъ.

Единъ отъ земледѣлцитѣ: Кажете нѣщо за заемитѣ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние сме предъ една страшна зима. Дали пролѣтъта поне ще бѣде по-радостна за насъ?

На това азъ не мога да отговоря. Но, сждейки отъ това, което става, отъ тѣзи опасения, които иматъ хората въ свѣта и въ Европа, азъ мисля, че продължата нѣма да бжде много радостна и че кризата ще продължава, че ние ще затываме все по-дълбоко и по-дълбоко. И най-сетне, казвамъ азъ, кризата ще се свърши, ние ще я изживѣмъ. Но азъ се питамъ: кога ще дойде краятъ ѝ? Тогава ли, когато ценитъ на всички земеделски произведения, ценитъ на всички продукти, безъ разлика земеделски или индустриални, паднатъ дотолкова, щото тѣ да бждатъ достъпни и за най-беднитъ слоеве отъ населението? Или когато ние свикнемъ и се приспособимъ къмъ това тежко положение, въ което живѣмъ днесъ и утре?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие приспособихте ли се, или отидохте тѣкмо въ противния пѣтъ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние ще се приспособяваме къмъ това положение. И къмъ това приспособление трѣбва да бждатъ приобщени всички усилия на елементитъ на реда. Въ този процесъ на приспособление ще има да се понасятъ много жертви, много икономически съществувания ще се провалятъ, много инициативи ще пропаднатъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): И между вашитъ хора има нѣкои, които не вѣрватъ въ това, което казвате.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Дотогава много време ще мине, много богатства ще се опропастятъ, но все пакъ ще остане здравото, това, върху което ще се изгради новиятъ общественъ строй.

Н. Найденовъ (д. сг): (Къмъ земеделцитъ) Срамота е да го прекъсвате толкозъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Борбата съ кризата не може да се води само съ единични сили. Тя не може да се води нито съ силитъ на отдѣлния гражданинъ, нито съ силитъ на отдѣлнитъ партии, нито дори съ силитъ на отдѣлнитъ държави, а съ всички сили. И въ свѣта вече има единъ повикъ за международно организиране и международно сътрудничество, резултатъ на който повикъ сж разнитъ конференции, имащи за целъ да се приобщатъ усилията на всички елементи на реда за борба срещу злото. Но най-паче ние, общественицитъ, трѣбва да възпитаме . . .

Нѣкой отъ земеделцитъ: Вие, общественицитъ!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . българския гражданинъ и да му внушимъ да бжде по-търпеливъ, да бжде по-спокоенъ, и съ общи усилия всички да се приспособимъ къмъ това тежко положение.

И. п. Рачевъ (з): Въпросътъ е какъ да му внушимъ — чрезъ камшика ли!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Тѣкмо сега на този въпросъ идвамъ. Ще ви кажа. Но нѣкой би казалъ: ако вие ни проповѣдвате търпение, ако вие ни проповѣдвате изчакване, единъ видъ автоматическо да се приспособяваме къмъ днешното положение, какво означава това? Не означава ли, че вие не ни препорѣчвате никакви мѣрки? — Не, азъ ви препорѣчвамъ мѣрки.

Отъ земеделцитъ: А-а-а!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ето ви мѣржитъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кажете, какво направихте въ осемъ години?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ не съмъ фаталистъ въ политиката и въ обществения животъ. Наблюдавайки това, което става въ свѣта, особено отъ нѣколко месеца насамъ, азъ виждамъ какъ намѣсата на държавата въ обществения животъ, и най-вече въ икономическия животъ, отъ денъ-наденъ се засилва, става все по-осезателна. И азъ издигамъ тукъ принципа на интервенцията, принципа на намѣсата на държавата, на сътрудничеството, ако щете, на държавата, на приобщаване на нейното сътрудничество къмъ всички частни инициативи.

И. п. Рачевъ (з): Вие разбивате отворени врата. Тѣкмо това е и мнението на правителството.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Държавата ще бжде принудена да се намѣсва все повече и повече въ обществения и стопански животъ. И съ това ще се откриватъ новитъ пѣтища, новитъ перспективи къмъ напредѣкъ. Намѣсата на държавата ще примири противоречията между класитъ и съсловията. Намѣсата на държавата ще внесе по-голъмо спокойствие, по-голъмъ редъ. Тая намѣса ще засили социалния миръ, защото ще застави класитъ, партиитъ, ако щете, да си сътрудничатъ помежду си повече.

Но въ икономическия животъ ние вече можемъ да набележимъ много случаи, въ които държавата се е намѣсила. Специално у насъ държавата е играла и ще играе голѣма роля въ нашия икономически животъ. Нашата кредитна система е държавна; нашитъ съобщителни срѣдства сж държавни; нашитъ минни богатства сж държавни. Държавата се е намѣсила съ своя контролъ върху застрахователнитъ дружества. Държавата се е намѣсила и отутукъ нататѣкъ ще се намѣсва въ много още области на икономическия животъ.

И. п. Рачевъ (з): Намѣсвала се е, за да забогатяватъ сговориститъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ако държавата ще бжде принудена, за да запази социалното спокойствие, да вземе участие и въ рисковетъ, на които сж изложени нѣкои икономически предприятия, то тя ще трѣбва да има и правото на контролъ върху тия предприятия и правото на облаги, които днесъ капиталътъ може да донесе. Ако, съ една дума, държавата социализира загубитъ, ако тя се яви на помощъ на нѣкои предприятия — както бѣше случаятъ въ Германия, кждето известни предприятия бѣха предъ прага на фалита, на ликвидацията — ако тѣхъ тя ѝ вземе подъ своя защита и ги спаси отъ руиниране; ако държавата е застава да прави такива крачки и да взема такива мѣрки, естествено е, че ще бжде оправдателно тя да социализира поне частъ отъ доходитъ на капитала. Какъ ще стане това? По най-различни начини: държавата ще участвува въ предприятията, ще засили своя контролъ върху икономическитъ организации и пр. и пр. и все повече и повече ще засилва участието си въ икономическия животъ.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ да се спра накрай и по-специално върху положението на нашето отечество България. Отъ 1913 г. до днесъ нашето отечество плуваше между Сцила и Харидба и нека признаемъ, че досега държавниятъ корабъ се водилъ успѣшно: ние не се натъкнахме на подводни скали, ние запазихме държавата — съ жертви, наистина, но все пакъ я запазихме; тя е такава, каквато я виждаме.

А. Николаевъ (з): Избихте толкова хора.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Българскиятъ народъ, обаче, поради своитъ тежки страдания, често пѣти изпаднаше въ отчаяние и бѣше обхващанъ отъ стихията на негодуването. Припомнете си това, което преживѣ България въ последнитъ 10—15 години: две победоносни войни, тричетири бунта, пробива на Добро-поле, радомирскитъ размирания, нѣколко граждански войни, две катастрофални земетресения, случката въ Кюстендилъ, срамотната случка въ Търново на 17 септември 1922 г.

А. Николаевъ (з): И 9 юний, като вѣнецъ на всички катастрофи.

И. п. Рачевъ (з): Кой предизвика гражданската война?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Да, и 9 юний. — Спомнете си какви тежки дни е преживѣла нашата страна, презъ какви изпитания е минала България, колко славно е нашето минало и нашата история! Ние водихме две победоносни войни, нашитъ храбrecи чертаеха картата на Балканския полуостровъ. Колкото пѣти си спомнямъ за тия войни, предъ мене винаги се изправятъ хиляди и хиляди сѣнки, които се скитатъ отъ брѣговетъ на Бѣло море до Дунава и отъ Адриатика до Черно море, които прославиха името на България.

А. Николаевъ (з): Вие избихте толкова хиляди души на 9 юний.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Тѣзи, които изклахте, тѣ я чертаеха.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но, уви, сждба, неосъществени идеали! Не само това, но ние бѣхме много жестоко наказани отъ мирнитъ договори; тѣ сж за насъ наказателни договори.

Но, оставяйки всичко това настрана, нека видим какво представлява днес България?

И. п. Рачевъ (з): Една развалина, която ние наследихме след 21 юний.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Една изнемошля страна, една страна, върху която тежи единъ дългъ отъ 1 милиардъ лева златни, една страна съ голъми бюджетни дефицити не отъ днесъ, не отъ вчера.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Отъ осемъ години.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): По отношение на бюджетните дефицити, между победенитѣ страни, па и между победителитѣ, ние сме на първо мѣсто. Единъ пасивенъ търговски балансъ съ стотици милиони, а понѣкога дори съ милиарди лева, едно постоянно намаляване на народното богатство, на националния доходъ, който отъ 1.740.000.000 л. презъ 1926 г. е спадналъ на 1.450.000.000 л., значи, съ 290.000.000 л. златни въ по-малко; едно обедняване на населението: отъ 113 л. златни на глава презъ 1926 г., на 252 л. златни въ 1930 г., значи, само за четири години.

И. п. Рачевъ (з): Презъ 1923 г. какъвъ бюджетъ заварихте, г. Цанковъ?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Годишниятъ доходъ се е намалилъ съ 613 л. Обедняло е и селското, и градското население. Селското население е обедняло съ 63 л. златни, а градското съ 89—90 л. на глава. Ето ви, г. г. народни представители, картината на бедствующа България. Тя изнемогва, защото трѣбва да отдѣля 29 или 30% отъ националния си доходъ, за да издържа държавата. Ето ви нещастното, бедственото положение на нашето отечество. И тъкмо това положение ни налага цѣла редица отъ задачи, на които ние трѣбва да отидемъ насреща. Преди всичко банална е вече истината, че трѣбва да прибѣгнемъ до намаление на всички разходи. Тѣ се намаляватъ, тѣ се намаляваха отъ насъ, тѣ ще се намаляватъ отъ васъ, тѣ ще се намаляватъ и отъ ония, които ще дойдатъ утре следъ васъ. Нѣма другъ пътъ, обеднява гражданинътъ.

И. п. Рачевъ (з): Първата мѣрка, обаче, г. Цанковъ, е да се иззематъ богатствата на незаконно забогатѣлитѣ презъ времето отъ 9 юний 1923 г. до 21 юний 1931 г., които направиха пари за смѣтка на българския народъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нека се надѣваме, че и репарациитѣ ще бѣдатъ премахнати. Има всички симптоми, имаме всички основания да вѣрваме, поради всичко това, което става въ свѣта, което става въ Америка — инициативата на Хувъръ — че мораториумътъ отъ една година ще се продължи на две, после на други три и постепенно-постепенно репарациитѣ окончателно ще изгаснатъ. Нека вѣрваме въ това.

Но, ние имаме и цѣла редица други задачи. Азъ обръщамъ внимание върху сѣществуването на нѣкои учреждения, които падатъ въ тежестъ на данъкоплатеца: окръжни съвети, училищни настоятелства...

А. Буковъ (з): Защо ги държахте 8 години?

Н. Кемилевъ (д. сг): За васъ. Какво ще правите вие?

И. Василевъ (з): Сега ли се сѣтихте?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Най-после кажете, че и Парламентътъ е излишенъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние трѣбва да надникнемъ малко повече въ икономическия животъ. Азъ повдигнахъ и на друго мѣсто въпроситѣ за организиране на държавнитѣ доставки, за данъчното единство, особено унификацията на прѣжитѣ данъци, за създаването на държавни привилегии за известни предмети, които ще облекчатъ издръжката на гражданина и преди всичко една по-голѣма бдителностъ и организация на нашия вносъ, защото стабилността на българския левъ трѣбва да бѣде запазена на всѣка цена. Но за да бѣде запазена, държавата трѣбва да вземе подъ своя контролъ, подъ своето бдително око вноса и дори да го организира...

А. Капитановъ (з): Я кажете, съ колко пункта падна левътъ на 9 юний?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Отъ сѣщата тая трибуна обрѣнахъ вниманието върху друга задача на нашата икономическа политика — организацията на българската индустрия, която е доста претоварена. Нашата страна е преиндустриализирана малко нѣщо. Нѣмаме паразитна индустрия, както нѣкои мислятъ.

Отъ земледѣлцитѣ: Не е вѣрно!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Може би има нѣкои грѣшки, наша длъжностъ е да ги поправимъ. Но тая индустрия, която произвежда стоки за близо 8 милиарда лева, трѣбва да бѣде щадена, държавата е длъжна да я вземе подъ своето покровителство и да я подпомага. Преди всичко неинъ дългъ е да я организира.

Ние ще трѣбва да силимъ и бдителността на държавата върху кредита. Дребниятъ спестителъ трѣбва да бѣде защитенъ, защото той е стопанската демокрация на страната. Не спестява богатиятъ. Богатиятъ, който има капитали, ги влага въ предприятия, а даватъ милиарди влогове въ банцитѣ дребнитѣ и срѣдни сѣществувания, отдѣлящи малки срѣдства отъ залька си. Тия срѣдства вложени въ банцитѣ, ставатъ голѣма, мощна сила и даватъ импулсъ на икономическия животъ. Тая стопанска демокрация трѣбва да бѣде защитена. Стопанската демокрация и демокрацията изобщо, която представлява сборъ отъ граждани, отъ партии, отъ обществени сили, е слаба сама, поотдѣлно да се бори срещу бедствията, срещу кризата, срещу живота и затова тя прибѣгва винаги до защитата и услугитѣ на държавата. И българската стопанска демокрация иска защитата и покровителството на нашата държавна. И нашата държавна е длъжна да ѝ даде защита. Ще се наложи и трѣбва да се наложи по-голѣмъ контролъ върху кредита, върху банцитѣ, не за да бѣдатъ тѣ ограбвани, не за да бѣдатъ тѣ разрушени и разорявани, но, за да бѣдатъ по-правилно направлявани въ услуга на икономическия животъ на страната.

А. Буковъ (з): Г. Буровъ не е съгласенъ съ Васъ.

А. Буровъ (д. сг): Той ще си каже думата, ако го оставите да говори.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но всичкитѣ тѣзи въпроси, г. г. народни представители, предполагатъ спокойствие, миръ, единение, взаимно разбиране и взаимно зачитане, поне между партиитѣ на реда. Тѣ предполагатъ, преди всичко, едно международно сътрудничество, единъ здравъ международенъ миръ, едно здраво международно спокойствие. Имате ли ние тѣзи условия? Налице ли сѣ тѣзи условия и тукъ, и въвъ, въ свѣта? Имате ли, наистина, условия за социаленъ миръ, за спокойствие? Вие виждате бушувашата сила на недоволствуващитѣ, отъ която се възползува болшевизмътъ. Вие виждате, какъ кризата се засилва отъ день на дечъ. При все това, ние, които имаме още разумъ, съзнание, ние сме длъжни да отидемъ срещу бедствието. Свѣтътъ се мѣчи и се стареа да се организира. Почти всѣки месецъ ставатъ конференции, става общение между първитѣ хора на европейскитѣ държави. Всички тѣзи усилия сѣ устремени да се запази мирътъ, да се запази спокойствието на човѣчеството, единствената гаранция за социаленъ напредѣкъ и за благоденствие.

Но какво е положението днесъ? Тревожно лѣто преживѣхме ние, още по-тревожна зима ни предстои. При разнитѣ комбинации, които сѣществуватъ, малка и голѣма актанта, пита се, кѣде сме ние, победенитѣ, кѣде е България? Какво сѣществено се промѣни отъ примирението на самъ? Кои сѣ проблемитѣ, най-после, които възлнуватъ човѣчеството и чакатъ своето разрешение? Миръ, разоружение, репарации, проблемитѣ за безработнитѣ и за стабилизиранието националната валута — ето голѣмитѣ сѣдбоносни задачи, отъ успѣшното разрешение на които зависи сѣдбата на човѣчеството, зависи прогресътъ на народитѣ, зависи сѣществуването на съвременния човѣшки миръ. И къмъ разрешението на тѣзи проблеми сѣ насочени и отпразнени всички сили на голѣмитѣ и малкитѣ водачи на народитѣ. Свѣтътъ трѣбва да се проникне съ по-голѣмо довѣрие и съ по-голѣмъ духъ на сътрудничество и сговорчивостъ.

Какво виждаме обаче? Какво е, напирѣмъ, около насъ? Ние, малка България, отъ дълго време, отъ 8—10 години, водимъ една политика на миръ, на спокойствие. Никой отъ насъ не е войнственъ, никому не е минало презъ ума за война. Нѣма по-миролюбива държавна, нѣма по-миролюбива нация отъ българската и нѣма по-миролюбива партия, ако искате да знаете, отъ Демократическия сговоръ.

(Ржкоплъскания отъ сговориститѣ, тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)

А. Николаевъ (з): Това е лъжа. Никоя партия въ свѣта не е вършила въ своята родина това, което върши Демократическиятъ сговоръ въ България. Какъ не Ви е срамъ да говорите тукъ това!

П. Попивановъ (з): Демократическиятъ сговоръ има по-малко привърженици сега, отколкото убититѣ презъ време на управлението му.

И. п. Рачевъ (з): Нѣма по-голямъ безотечественикъ отъ Васъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Какво е направила България отъ примирението насамъ? Непосилни борби за запазване на мира и при все това мирнитѣ договори сж такива, каквито ги знаемъ — отъ тѣхъ нищо не е измѣнено. Само въпросътъ за репарациитѣ е сложенъ на дневенъ редъ. Въ този редъ на мисли, азъ си спомнямъ една случка, която искамъ да релизирамъ предъ васъ. Това лѣто, когато г. Венизелосъ обикаляше Европа, посети и ромънското правителство. Той обикаляше за да поави пропаганда на гръцката кауза. На единъ банкетъ, даленъ на г. Венизелосъ въ Буквурешъ, той произнесе следнитѣ слова, които азъ ще процитирамъ по паметъ. „Гърция — казва той — нѣма щастието да завърши победоносно войната. Заради мира тя трѣбваше да се откаже отъ своитѣ въковни аспирации. Тя прие и подписа договоритѣ въ всички случаи, даже и когато тѣ не бѣха въ нейна полза. Договоритѣ — продължава сжщиятъ господинъ — като всѣко човѣшко дѣло, не сж свършени, тѣ могатъ да бждатъ критикувани, но при все това тѣ създаватъ днесъ една по-добра и по-сигурна Европа“. Никого! Договоритѣ за миръ нанесоха най-страшния ударъ на съвременна Европа. Ако г. Венизелосъ бѣше правъ, нѣмаше да преживяваме това, което става днесъ. Вижте какъ свѣтътъ се бунтува, вижте картата на Европа. Ние, победенитѣ, знаемъ най-добре, какво създадоха тия мирни договори. (Ржкоплъскания отъ сговориститѣ)

Г. г. народни представители! При все това, каквото и да е, ние и тия, които стоятъ тукъ (Сочи министерската маса), които довчера бѣха наши противници тамъ (Сочи лѣвницата) и ние, които отидохме на тѣхното мѣсто, сме се въодушевявали отъ една идея: миръ и спокойствие въ тая страна.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Почтено плащайте!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние се бихме, за да бранимъ държавата. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

А. Буковъ (з): Не е вѣрно! За да браните васъ си.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): И сега въ тия страшни катаклизми, които се надвесватъ надъ човѣчеството, ние се питаме: кжде ще диримъ нашата опора? Въ съселитѣ? Какви сж нашитѣ отношения съ тѣхъ? Какво не направихме ние, за да подобримъ нашитѣ отношения съ тѣхъ? Азъ ще ви припомня това, което се извърши отъ нѣколко години насамъ въ това направление. Преди всичко въ 1925 г. ние сключихме една конвенция между България и Турция, която ликвидира всички висящи въпроси между дветѣ държави, въпроси, които ни раздѣлиха отъ четвъртъ столѣтие насамъ.

Е. Шидерски (з): И продадохте интереситѣ на тракийци!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Азъ ще ви кажа какво сме продали. Затваряйте си устата, защото тия, които продадоха Егея, нѣматъ право да ми възражаватъ. (Ржкоплъскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ земледѣлцитѣ)

И. п. Рачевъ (з): Имаше възможностъ въ продължение на 8 години да докажете това. Защо не ги арестувахте?

А. Николаевъ (з): Г. Цанковъ! Защо провокирате?

Н. Захариевъ (з): Може ли единъ бившъ министъръ-председателъ да приказва, че може да се продава едно море?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Преди всичко г. Цанковъ не може да приказва за Егея, защото той е продалъ народнитѣ интереси.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители. . .

А. Николаевъ (з): Азъ не зная какъ можемъ да търпимъ единъ убиецъ на българския народъ да говори. Азъ моля другаритѣ да не му позволимъ да говори повече. Не щемъ да слушаеме единъ убиецъ на 20 хиляди български граждани, примѣрни хора; убиецъ на единъ министъръ-председател, който бѣше най-големиятъ синъ на българското село. Отгоре на това го търпимъ да говори тукъ 5 часа и да провокира. Азъ моля другаритѣ да не го търпимъ повече и да не му позволимъ да говори.

П. Попивановъ (з): Нѣкой си неотговоренъ факторъ продалъ Егея, а тогавашниятъ министъръ-председателъ стои съ скръстени ръце. Това е все едно нѣкой руски бѣжанецъ да продаде Русия.

Н. Захариевъ (з): Нека г. Цанковъ се изясни по този въпросъ, какъ се продава едно море.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кажете какъ продадохте интереситѣ на българския народъ съ заемитѣ, това кажете.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Той мисли по себе си, понеже купиха властта съ милиони.

А. Буковъ (з): Г. Цанковъ! Я на научна почва ни кажете, какъ е станала продажбата на Егея.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Оставете ме да свърша. Ще Ви обясня. (Глъчка)

Г. г. народни представители! (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ) Азъ съмъ съ дълбоко впечатление за това, което стана . . . (Тропането по банкитѣ продължава)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г. г. народни представители!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Той провокира, г. председателю! Защо се обръщате къмъ насъ?

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Цанковъ свършва, защото и времето му изтече.

И. п. Рачевъ (з): Ние ще го изслушаме, за да ни разправи какъ се е продалъ Егея.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Вие знаете кои направиха тая работа. За тѣхъ е дума. Какво общо имате вие съ тѣхъ?

А. Николаевъ (з): Кажете кога и кжде?

И. п. Рачевъ (з): Ние сме парламентарна група и искаме да знаемъ кой членъ отъ Земледѣлския съюзъ може да продава Егея, и кога се е продавалъ.

Н. Захариевъ (з): Може ли да сжществува единъ такъвъ международенъ актъ — да се продава едно море на една чужда държава! Кажете ни, може ли това?

А. Николаевъ (з): Може, може да се продава на г. Цанковъ, ако той е министъръ-председател, той да купува море!

Н. Захариевъ (з): Ако може да се продаде море, да продадемъ цѣлия океанъ. (Глъчка)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кажете ни, какъ се продава Народната банка! По-добре това ни кажете!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да!

Б. Ецовъ (д): Вие провокирате, г. Цанковъ!

Н. Захариевъ (з): Г. Цанковъ! Кажете ни, кой отстъпи църквитѣ, гробищата и училищата на Македония, не морето. (Ржкоплъскания отъ земледѣлцитѣ) Кажете ни, кжде е Македония, за която Вие плачете! Кажете ни, презъ кой режимъ въ България станала толкова убийства на македонци, отколкото презъ режима на Сговора! (Ржкоплъскания отъ земледѣлцитѣ) Кажете ни, кой подклажда тази братоубийствена борба! Кажете ни, кой уби Тодоръ Александровъ! Кажете ни това вие, които плачете за Македония! (Ржкоплъскания отъ земледѣлцитѣ)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ сговориститѣ) Вие носите най-голяма отговорностъ за всичко, което стана въ Македония и съ македонцитѣ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Оставете ме да свърша.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, дайте възможностъ на г. Цанковъ да говори. Г. Цанковъ взема актъ отъ това — да не провокира.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Свършвамъ. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ) И по този въпросъ ще отговоря. Отъ нашата група сж записани и други оратори. Ние сме готови да отговоримъ.

И. п. Рачевъ (з): Вие започнахте единъ въпросъ, доизкарайте го.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ще си доизкарамъ речта и ще се върна и на този въпросъ. Още 10 минути имамъ да говоря. Не ме прекъсвайте.

Г. г. народни представители! Но, въпрѣки тази конвенция отъ 1925 г., азъ съмъ подъ дълбокото впечатление на размѣненитѣ въ Атина думи — и то тъкмо на деня на нашата независимостъ, 3 октомврий, между двамата министър-председатели, турскиятъ и грѣцкиятъ. Нѣма да ги припомнямъ, но въ всѣки случай тѣ оставиха въ менъ едно впечатление.

Съ нашата съседка Ромѣния и тритѣ правителства на Демократическия сговоръ волиха дълги преговори, подписаха се дори въ Парижъ и Хага конвенции, но, въпрѣки всичко това, и до днесъ още не сж върнати секвестранитѣ имоти на българитѣ въ Добруджа. И не само това, но телеграфѣтъ често пѣти ни донася тѣжни известия за убивания и малтретирания на българи въ Добруджа. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Х. Родевъ (нац. л): Защото правителството не бѣше достатъчно енергично. Въ границитѣ на международнитѣ договори то можеше да интервенира, за да се запазятъ интереситѣ на нашитѣ сънародници тамъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): По отношение на нашата съседка Гърция, и тамъ се направиха всички усилия отъ тритѣ правителства на Демократическия сговоръ да се турятъ въ редъ нашитѣ отношения, но и досега тази наша съседка използва положението въ Европа и повдига въпроси, за които нѣма съвършено никакви основания, като спора за Вюаренъ, за анхилалскитѣ случки, отдавна забравени нещастни случки, . . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Златни български лева плахте по още много други въпроси.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . и най-последния случай, кждето намъ не се признаха правата по една конвенция, която засѣга частноправни интереси.

Ето, г-да, тѣзи въпроси на нашата външна политика отъ десетки години насамъ се третиратъ и разрешаватъ, но реални резултати още не можемъ да почувствуваме.

А. Буковъ (з): Кажете туй на Бурова, който 8 години водѣ външната политика на България.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Азъ го казвамъ на всички.

А. Буровъ (д. сг): Азъ ще взема думата по този въпросъ, за да се обясня, но само да ме изслушате.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. Буровъ ще вземе думата и ще се обясни.

П. Попивановъ (з): Да каже и колко валута е изнесълъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, завършете, г. Цанковъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Подиръ 10—15 минути свършвамъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Два часа говорите вече.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Не съмъ говорилъ два часа. Четри години съмъ билъ председател на Камарата и знамъ реда. Много често азъ бѣхъ прекъсванъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, завършете.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Свършвамъ подиръ 5—10 минути.

Г. г. народни представители! Въпрѣки това положение, все пакъ нашитѣ надежди оставатъ въ Обществото на народитѣ — единствената организация, която, каквато и да е тя, буди надежди въ цѣлия свѣтъ. И особено у насъ, победенитѣ. Наистина, тази организация не може да се похвали съ нѣкакви осезателни резултати. И аслж какви сж придобивкитѣ? Нѣкои мѣроприятия отъ областта на хигиената, нѣколкото заеми, които се дадоха на страждущитѣ държави отъ Източна и Централна Европа, въ това число и намъ, и други нѣкои малки въпроси. Ние, обаче, сме много благодарни и задължени на Обществото на народитѣ поради неговата намѣса въ 1925 г. въ конфликта между насъ и нашата южна съседка Гърция. Все пакъ, казвамъ азъ, надеждитѣ ни оставатъ въ Обществото на народитѣ, което ще расте, което ще засилва своето влияние, което ще влияе и на малки и голѣми държави — единствено то ще бѣде стражѣтъ на мира и човѣшката правда въ свѣта.

Но една отъ най-главнитѣ страни на нашата външна политика сж отношенията ни съ нашата западна съседка Въ 1923 г. азъ, въ качеството ми на министър-председател, имахъ куража отъ това мѣсто (Сочи министерската маса) да кажа, че въ Македония има българи, . . . (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ земледѣлцитѣ. Глъчка)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А въ България ги клахте.

А. Николаевъ (з): Че кой отрича, че въ Македония има българи?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие имате голѣмата заслуга, че имъ продадохте гробищата и църквитѣ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . не българитѣ отъ победенитѣ краища водятъ борба за своето съществуване. Но азъ съмъ сжщиятъ, който сжщо така имамъ смѣлостта да не одобря и нѣкои методи на действия на ония, които се борятъ за свободата на своитѣ състественици. Азъ имамъ този куражъ и не съмъ одобрявалъ тия методи, . . .

И. п. Рачевъ (з): А преди 9 юний какво имъ обещавате?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . не одобрявамъ и разпритѣ, и жертвитѣ, които дветѣ борящи се страни взиматъ: българинъ българинъ да убива.

Отъ земледѣлцитѣ: Ама и вие убивахте.

П. Даскаловъ (нац. л): Нима мислите вие, г. Цанковъ, че е куражъ да се каже, че въ Македония има българи? Азъ това не мога да го разбера!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Голѣмъ куражъ!

Другъ отъ земледѣлцитѣ: Това е дългъ.

П. Даскаловъ (нац. л): Цѣлъ свѣтъ знае това.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ние имаме право да искаме да се даде възможностъ на българитѣ, кждето и да сж тѣ — разбирамъ въ поробени провинции — да се чувствуватъ и да живѣятъ като българи. Ние претендираме и въ нашия режимъ ние сме се борили — тѣй както смѣтамъ, че и вие се борите и ще се борите — за правата на българскитѣ малцинства.

Х. Чолаковъ (з): Ще се боримъ.

И. п. Рачевъ (з): Вие насочихте малцинствата да се сомоизбиватъ.

А. Николаевъ (з): Не, тѣ се изчистиха презъ вашия режимъ, тѣй че не, останаха въ България малцинства, специално македонски.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣкой не може да забрани културното обединение между българитѣ въ свободна България и българитѣ въ другитѣ страни. Ние за това се боримъ, ние това искаме. И виждате колко сж малки нашитѣ претенции: ние искаме българитѣ въ другитѣ страни да се черкуватъ въ свои черкви (Възражения отъ земледѣлцитѣ), да говорятъ български езикъ, да иматъ български

училища, да бждат лоялни граждани на страната, въ която живѣятъ. Никой отъ насъ нѣма империалистически поглѣзновения — да употребѣя и азъ този жаргонъ на господата отъ крайната лѣвица; не, ние искаме да се дадатъ на поробенитѣ българи човѣшки права.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Вие поробихте свободнитѣ българи въ България, а искате права за поробенитѣ българи! (Пререкания между народния представител И. Лѣкарски и земледѣлци)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нашитѣ разбирания и нашата политика, относително сѣдбата на българитѣ въ страни, въ които тѣ сѣ поробени, е ясна, и нашитѣ искания, казвамъ, сѣ минимални. Ние сме били винаги сторонници — и зная, че нѣма никой, който да поддържа противното — на свободна и национално независима България, и всички други смѣтки, които биха си правили нѣкъде, ще бждатъ погрѣшни.

Г. г. народни представители! Ние сме поставени въ срѣдата на Балканския полуостровъ; върху насъ сѣ отправени центристемителнитѣ сили на нашитѣ съседи; ние имаме да отстояваме напори, които се плѣзгатъ върху нашия гърбъ. Ето защо азъ издигнахъ единъ пътъ максимата, че България трѣбва да удвои поне своето население и не само това — но че ние трѣбва да създадемъ здравъ български гражданинъ, български гражданинъ съ крепко национално съзнание.

Д-ръ И. Бешковъ (з): А на половината отъ българскитѣ граждани счупихте ребрата.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Целта на моята просвѣтна политика бѣше да се създадатъ граждани (Възражения отъ земледѣлцитѣ) съ съзнание, съ национално чувство, съ разбиране историческата мисия и положението на България, като централно мѣсто на Балканския полуостровъ.

Ето тая бѣше нашата външна политика. Това е външната политика и на България днесъ, мисля. Ние, колкото и да се различаваме по други въпроси, мисля, че по тия въпроси нѣма различие между насъ и тия, които живѣятъ за свободна България.

П. Попивановъ (з): Има, има: вие само приказвате, а ние сме творили и ще творимъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Но тази политика, г. г. народни представители, предъ видъ общото положение у насъ, както и общото международно положение, изисква повече спокойствие, повече довѣрие и по-голъмо сътрудничество между силитѣ и елементитѣ на реда, между елементитѣ и кадритѣ на демокрацията, въ това число и на българската демокрация.

Д-ръ И. Бешковъ (з): На друга тема минавайте.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Сега сѣ обединени силитѣ на демокрацията — за това споръ нѣма. И ние нѣма да позволимъ на разрушителнитѣ елементи като васъ да миниратъ спокойствието на държавата.

П. Попивановъ (з): Три часа говори! Какви сѣ тия привилегии? Само известни депутати ли ще се ползватъ отъ това?

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Какви 3 часа! Азъ само 2 часа говоря. Дайте ми възможность да свърша.

П. Попивановъ (з): На известни депутати се отнема правото да говорятъ, а той говори по 3 часа!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля. — Койго отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ да продължимъ заседанието, съгласно правилника, ...

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Догдето свърши ораторътъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: ... следъ 8 ч., като се даде възможность на г. Цанковъ въ 10 минути да свърши, ...

А. Буковъ (з): Само 10 минути.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: ... моля, да вдигне рѣжка. Мнозинство, Събранието приема.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Тая политика иска, както казахъ, обединението на силитѣ, обединението не на силитѣ, а на разбиранията; защото, ако азъ пледирамъ за обединението на силитѣ, вие може да помислите, че съмъ кандидатъ за властта. Не! (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Ние довчера бѣхме на тия мѣста (Сочи министерската маса) и носѣхме тежкия кръстъ на управлението. — На това тежко положение, което преживѣва свѣтътъ, на тия тежки изпитания, на които е подложена България, трѣбва да се търси лѣкъ, а това е една задача, която иска обединението на всички здрави сили.

Единъ земледѣлецъ: Тѣ сѣ обединени.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Г. професоре! Г. Цанковъ! Вие не казахте ли миналата седмица въ Плевенъ, че ще вземете властта!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г. Бешковъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Ние трѣбва да обединимъ разбиранията си, защото, ако това не стане (Възражения отъ земледѣлцитѣ), негодуванието, което бушува въ срѣдата на българския народъ, може да го отчае, когато той бжде смазанъ отъ събитията. (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Отвратенъ отъ нашитѣ междупартийни разпри, подклаждани само отъ нашитѣ партизански интереси (Възражения отъ земледѣлцитѣ), обезвѣренъ въ своитѣ водачи, той може да се резигнира или най-малкото да се поладе на онѣзи лозунги, които се носятъ: „Да видимъ най-после и червенитѣ“. (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Г-да! Ако ние не спасимъ народа и не внесемъ трезвостъ и свѣтлина въ неговитѣ срѣди, не ние сме загубени — България е загубена!

П. Попивановъ (з): Ти ще разправяшъ за народа, за България!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Все пакъ, въ това тежко време, азъ се питамъ: отъ кѣде ще дойде лѣжътъ на новото?

Отъ земледѣлцитѣ: Отъ Вашия „Лѣжъ“!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Отъ Изтокъ ли, отъ болшевишки Русия ли? Или ще дойде отъ Западна Европа, отъ тая Европа, която се смѣта, че е прогнила, за която единъ нѣмски ученъ бѣше казалъ, че е въ своя залѣзъ? Свѣтлината на новия прогресъ ще дойде пакъ отъ Европа, отъ странитѣ на изпитаната култура и цивилизация, отъ великитѣ народи. Защото и следъ тия бедствия Европа ще възкръсне възрождена, и ще даде новото на човѣчеството. И ние, малка България, трѣбва да се приготвимъ да приобщимъ нашитѣ усилия къмъ усилията на Европа ...

Д-ръ И. Бешковъ (з): Ние, но не и вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... и да посрещнемъ онова, което иде въ утрешния день.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): То ще дойде изъ недрата на българския народъ, отъ здравитѣ български елементи, а нѣма да дойде отъ тамъ, отъ гдето го чакате вие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нека очакваме тоя новъ день и нека се надѣваме за по-добро. Въ името на това добро ние сме служили и ще служимъ на нашия народъ, ...

П. Попивановъ (з): Лѣжешъ и заблуждавашъ.

Т. Бошнаковъ (з): Не вие, а ние ще му служимъ.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): ... на тоя народъ, който ни е изпратилъ тукъ, който иска отъ насъ спокойствие. Нашата целъ е: материална и духовна култура за него; нашиятъ девизъ е: България напредъ и надъ всичко! Това е нашата политика, това е нашиятъ девизъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): България за Сговора.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ името на това добро. въ името на тия цели, въ името на тия идеали ние, Демократическиятъ сговоръ, ...

Отъ земледѣлцитѣ: Долу! (Силно тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)

А. Ц. Цанковъ (д. сг): . . . сме работили и ще работимъ. (Ржкоплъскания отъ сговориститѣ. Силно тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ)

Д-ръ И. Бешковъ (з): Шо за поза направихте, г. Цанковъ? Вие се подигравате съ Парламента!

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Въ името на тия идеи ние сме служили и ще служимъ на народа.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Не ще заглушишъ гласа на съвѣстѣта си.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Безъ съвѣстъ говорите. Не можете да успокоите съвѣстѣта си. Вашата съвѣстъ никога нѣма да се успокои. Кръвѣта нѣма да изсъхне.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Кръвѣта нѣма да бѣде измита. Съ вашата съвѣстъ Вие нито ще можете спокойно да легнете, нито ще можете спокойно да станете, нито да ходите, нито да ядете. Кръвѣта на убититѣ нѣма да Ви даде спокойствие.

А. Ц. Цанковъ (д. сг): Нѣма човѣкъ съ по-спокойна съвѣстъ отъ мене. (Силно тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и викове „Долу“) Защото азъ съмъ служилъ на отечеството си и съмъ го бранилъ тъй, както никой отъ васъ не го е бранилъ. (Бурни ржкоплъскания отъ сговориститѣ и викове „Браво“. Силно тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и викове „Долу“) Азъ съмъ го бранилъ и ще го браня и противъ васъ, ако стане нужда. (Ржкоплъскания отъ сговориститѣ. Силно тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ и викове „Долу“)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Убиецъ! (Нѣкои отъ земледѣлцитѣ отиватъ къмъ Александъръ Ц. Цанковъ. Квасторитѣ и нѣкои сговористи ги възпиратъ. Оживени пререкания. Голѣмъ шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да, седнете си на мѣстата. (Силна глъчка) Моля, г-да, по мѣстата си.

Има думата г. министърътъ на вътрешнитѣ работи.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Г. председателю! Цанковъ ни сочи юмрукъ. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да, заемете си мѣстата.

Т. Бошнаковъ (з). (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Българскиятъ народъ ще ти плати, престѣпнико!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ А. Ц. Цанковъ) Това ли е вашата демокрация — да ни сочите юмрукъ? Виждате ли Вашата демокрация каква е!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, тишина, г-да, Г. Димитровъ! Моля Ви се. (Глъчка)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Моля, тишина, г-да. Шс бѣде добре да пазимъ реда и тишината. Заседанието, както знаете, го продължихте само съ 10 минути, които вече изтекоха.

А. Капитановъ (з): Не ние го продължихме.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Сега ще трѣбза да вдигнемъ заседанието. Желателно е да нѣмаме такива сцени, които не повдигатъ престижа на Парламента. На всѣкиго може да се отговори и ще се отговори, и най-малко правителственото мнозинство ще остане длѣжно нѣкому отъ опозицията.

Моля ви да се съгласите въ дневния редъ на утрешното заседание да се постави като първа точка: изборъ на председателъ на Народното събрание, поради това, че досегашниятъ председателъ зае поста министъръ на финанситѣ. Следъ това ще следватъ останалитѣ точки отъ днешния дневенъ редъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, които приематъ предложения отъ г. министъръ Гиргиновъ дневенъ редъ за утрешното заседание, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

Вдигнато въ 20 ч. и 12 м.)

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретаръ: **Т. ХР. МЕЧКАРСКИ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**